

ВІСНИК THE JERALD

-VISNYK

*Свобода народам!
Свобода людині!*

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ МІСЯЧНИК

З М І С Т

Іван Левадний — Шевченко — вічний	1
Лист політв'язня Ю. Шухевича до голови Президії Верховної Ради УРСР	3
„Не можна ув'язнити дух” — з листа Левка Лук'яненка до голови Верховної Ради УРСР	6
Евген Маланюк (1897 — 1968)	7
Д-р М. Кушнір — Крилата людина	8
С. Корнич — Про „Стан Унії” і світу	11
Лев Шанковський — Большевики про УПА	14
М. Чировський — Про „суверенність” УССР	19
Ст. Галамай — Коли мінімалізм підносить голову	23
Евген Маланюк — Пам'яті Т. Осьмачки	26
Нестор Ріпецький — Москалі, забирайтесь додому!	27
Вісті Головної Управи ОЖ ОЧСУ	
О. Керч — Жінко, жінко!	28
Галина Каратницька — Дівчата в ОУН	30
Хроніка	31

**ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ**

Немає української родини без української книгозбірні!

Немає української книгозбірні без видань ООЧСУ!

ПРОГОЛОШУЄМО ВИПРОДАЖ КНИЖОК ЗА ГОТІВКУ

Е. Маланюк: Illustrissimus Dominus Mazera — тло і постать, стор. 32	0.50	В. Січинський: Крим (історичний нарис), стор. 31	0.25
Е. Маланюк: Малоросійство, стор. 36	0.50	П. Мірчук: З мого духа печаттю (25-ліття ОУН), стор. 30	0.25
Е. Маланюк: До проблеми большевизму, стор. 82	1.00	П. Мірчук: Відродження української ідеї, стор. 63	0.50
Е. Маланюк: Нариси з історії нашої культури, стор. 80	0.50	П. Мірчук: Під покров Богородиці (свято УПА), стор. 32	0.25
Е. Маланюк: Остання весна (поезія), стор. 104	1.50	П. Мірчук: Українська визвольна справа і українська еміграція	1.00
* Історія Русів, стор. 348	3.00	С. Збараський: Крути, стор. 104	1.00
Д. Донцов: Підстави нашої політики, стор. 210	2.75	Г. Косинка: Фавст з Поділля, стор. 95	1.00
Д. Донцов: Правда Прадідів великих, стор. 95	0.50	П. Савчук: Гетьман Мазепа	2.00
О. Оглоблин: Гетьман Іван Мазепа та його доба, стор. 410	6.00	П. Савчук: Ідея і любов (драма на 3 дії)	0.50
О. Оглоблин: Думки про Хмельниччину	1.00	П. Савчук: Чотирьох з мільйонів (трагедія на 5 дій)	1.00
О. Оглоблин: Українсько-московська угода, сторінок 100	0.50	П. Савчук: Облога замку (мелодрама на 5 дій)	1.00
О. Оглоблин: Хмельниччина і українська державність, стор. 24	0.25	М. Островерха: На закрутці, стор. 142	2.00
О. Оглоблин: Думки про сучасну українську історіографію, стор. 87	1.50	М. Островерха: Великий Василянин, стор. 48	0.50
А. Княжнинський: На дні ССРСР, стор. 232	2.75	М. Островерха: Гомін з далека, стор. 127	1.50
У. Самчук: Чого не гоїть вогонь (роман), сторінок 288	3.75	О. Вабій: Повстанці (поема), стор. 180	2.00
Ф. Одрач: Щебетун (повість), стор. 294	2.50	О. Запорожець: В одвічній боротьбі, стор. 370	2.00
Т. Ерем: Советський акваріум, стор. 142	0.50	М. Чубатий: Княжа Русь-Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй	2.50
Л. Старицька-Черняхівська: Останній сніг, сторінок 44	0.50	Хосе Ортега: Вунт мас	2.00
Л. Старицька-Черняхівська: Іван Мазепа, сторінок 154	1.25	Вадим Лесич: Кам'яні луни	1.50
М. Щербак: Багаття (лірика), стор. 64	0.75		
М. Щербак: Шлях у вічність, стор. 29	0.25		
В. Гришко: Панславизм в советській історіографії і політиці, стор. 37	0.25		
В. Кравців: Людина і воєн (сл. п. Р. Шухевича-Чупринки), стор. 31	0.25		
РІЧНИКИ „ВІСНИКА” за 1960, 1961, 1962, 1963, 1964 (тверда оправа)	6.00		
Е. Ляхович: Перевірка наших позицій, стор. 15	0.15		
Е. Ляхович: Форма і зміст українських змагань	2.50		

АНГЛОМОВНІ ВИДАННЯ

Le Vasseur De Beauplan: A Description of Ukraine	3.00
N. Chirovsky: The Economic Factors in the Growth of Russia	3.75
N. Chirovsky: Old Ukraine	7.00
N. Chirovsky: The Ukrainian Economy	1.50
N. Chirovsky: An Introduction to Russian History	4.50

Замовлення висилати на адресу:

V I S N Y K

P. O. Box 304, Cooper Station
New York, N. Y. 10003

ОРГАНІЗУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ „ВІСНИКА”! ВИРІВНЮЙТЕ ЗАДОВЖЕННЯ!

ВІСНИК

Іван Левадний

ШЕВЧЕНКО — ВІЧНИЙ

В часи жорстокого поневолення українського народу віще надхненне слово Шевченка, великого національного трибуна, як вогненна блискавка, прорізало зловісну пільму, що простягалась над російською імперією, цією велетенською в'язницею народів, де „од молдавина до фіна на всіх язиках” все мовчало.

Політично ми не існували. Переяславська угода, за якою Україна добровільно об'єдналась з Московщиною як рівна держава з рівною, була одnobічними актами царського уряду порушена. Від України відбирали одне за другим її права, записані в тому договорі. В 1764 році скасовано гетьманщину, і Україну поділено на губернії за російським зразком. У 1775 році зруйновано Запорізьку Січ. В 1782 р. стародавні козацькі порядки заступлено „губерніяльними установами”. В 1783 році козацькі полки зреорганізовано на загальноросійський взрєць, і в 1785 році з'явилася „жалованная грамота дворянству”, за якою з частини козацької старшини зроблено дворян, а мільйони людей обернено на кріпаків-невільників. ХІХ століття позначилось ще більшим підсиленням кріпаччини і колоніального режиму.

Внаслідок відродження нашого письменства з кінцем ХVІІІ століття, яке висунуло таких славних письменників, як Котляревський, Квітка-Основ'яненко, Гулак-Артемівський, Гребінка, національна свідомість народу почала пробуджуватись. Але це були тільки перші кроки. Українські письменники не змальовували в своїх творах жахливих суспільних обставин, не розкривали народіві причин його невольничого стану, не пояснювали йому, як шукати поліпшення своєї долі. Не було такої людини, яка сама вийшла б з народніх мас, сама зазнала увесь жах кріпачього поневолення і могла б вогнем

слова збудити волелюбні почуття, визначити шляхи до заповітної мети.

Місце такій людині було підготовлене самим ходом історії. Мільйони людей чекали на таку людину-пророка, який скаже їм слово правди, зформулює їхні мрії, вкаже, як перетворити їх у життя.

І такий геній-пророк з'явився. Син кріпака і сам половину свого життя кріпак, Тарас Шевченко своєю полум'яною творчістю сказав народові, чого він має прагнути, на що повинен надіятись і яким шляхом прямувати.

Уже в своїх ранніх поемах, змальовуючи на романтичному матеріалі сумні і трагічні події в житті земляків, вимушені розлуки, що призводили до драматичних наслідків, передчасної смерті, а то й самогубства, Шевченко з'ясував, що причиною всього того є невідповідність людських відносин в умовах насадженого Московью кріпацтва.

На такому прикладі, як збезчечення української дівчини москалем, Шевченко в поемі „Катерина” яскраво довів, що українка і москаль — це дві діаметрально протилежні постаті, два різні світогляди, дві відмінні ментальності з іншим розумінням значення даного слова, почуття, етики, честі і моралі.

Тяжке горе матері, в якій забрали до московського війська єдиного сина, показав Шевченко в поемі „Сова”, а в „Гайдамаках”, змальовуючи всенародне повстання проти поляків, провіщав сучасним йому гнобителям рідного краю повторення тих подій, пророкував нову Коліївщину: „Так було і в Трої, так і буде”.

Подорож по Україні, після кільканадцятилітнього перебування поза її межами, наочно показала Шевченкові всю глибину московського поневолення, пекло кріпаччини, невимовні страж-

дання народу. В низці патріотичних поем „До Основ'яненка”, „Чигирин”, „Розрита могила”, „Суботів” він гостро виступає проти поневолювачів, засуджує трагічний Переяславський договір, унаслідок якого вороги-чужинці запанували на Україні, згадує скасування Січі, сплюндрування місць давньої козацької слави, пам'ятниками якої лишилися високі могили. Шевченко стверджує, що Москва є одвічним ворогом його батьківщини, і допомагати чи сприяти в будь-чому москалям є найстрашнішим гріхом, найбільшою її зрадою та відступництвом. З величезною силою розкрив Шевченко ці думки в поемах „Великий льох” і „Чернець”.

Протестуючи проти поневолення Москвою України, Шевченко пише свою поему „Сон”, в якій подає образ російського деспотизму в усій його потворності. Поет оспівує боротьбу поневолених народів проти цього спільного ворога і в поемі „Кавказ” представляє жах неволі, руйнування хатніх вогнищ, нищення старовинних народніх традицій — усе те, що під виглядом культури та цивілізації несе підбитим народам московський імперіялізм. На весь голос пророкує Шевченко поневоленим народам перемогу в їх визвольній боротьбі: „Борітеся — поборете!”

У перемогу правди Шевченко непохитно вірив. У своєму невмирущому „Посланні” він пише: „розкуються незабаром заковані люди, настане суд”. Такими пророкуваннями сповнений і „Холодний яр”, повторення подій якого поет передбачав. Вірою в перемогу пройнятий безсмертний „Заповіт”.

Ці думки не змінилися, а ще підсилювалися за часи десятилітнього перебування поета на засланні. „Караюсь, мучусь, але не каюсь”, — писав Шевченко.

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four
Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

Board of Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York, N. Y. 10003

Т. Шевченко

... Оживуть степи, озера,
І не верстовії,
А вольнії, широкії,
Скрізь шляхи святії
Простеляться; і не найдуть
Шляхів тих владики,
А раби тими шляхами,
Без гвалту і крику,
Позіходяться докупи,
Раді та веселі,
І пустиню опанують
Веселії села.

(З „Подражанія Ісаїї”)

Даючи жагучу сатиру на імперію „фельдфебеля-царя” в поемі „Юродивий”, Шевченко висловлює незламне переконання, що Україна діждеться свого Вашингтона з новим і праведним законом.

Повними оптимізму словами: „Сонце йде і за собою день веде” висловив Шевченко наприкінці свого творчого шляху незламну певність триумфу Правди і Свободи.

Спадщина Великого Кобзаря невмируща. Щороку в березневі дні українці на рідних землях і в цілому світі вшановують пам'ять свого геніяльного поета-пророка. Його безсмертні заповіти об'єднують людей різних віровизнань. Шевченкові твори вийшли поза межі України, поза межі часу і стали здобутком всього людства.

Вічно живі, сповнені неугасної сили Шевченкові ідеали Правди, Свободи і Щастя служать поневоленим народам, а передусім українському, в їх змаганнях за визволення.

Всілякі пристосування власних ідеологічних і програмових засад до зовнішніх впливів, викривлювання чи зменшування їх відповідно до тактичних вимог на відтинках нашої діяльності в чужому чи ворожому середовищі підкопує самі основи визвольної боротьби.

(С. Б а н д е р а

— Українська національна революція, а не тільки протирежимний резистанс)

ЛИСТ СИНА ГОЛОВНОГО КОМАНДИРА УПА ДО ГОЛОВИ ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР ВІД ПОЛІТВ'ЯЗНЯ ШУХЕВИЧА-БЕРЕЗИНСЬКОГО ЮРІЯ

Серед студентів Києва та інших міст України поширюється подана нижче „Заява” українського довголітнього політичного в'язня, сина кол. Головного Командира УПА ген.-хор. Романа Шухевича-Чупринки, Юрка Шухевича-Березинського, що своєю подивугідною відвагою, незламністю твердо-го характеру і гарячим патріотизмом може служити як найсвітліший зразок для всієї нашої молоді.

З А Я В А

У вересні 1963 р. мене етапували з мордовських таборів, де я був ув'язнений, до Києва, в тюрму Комітету Державної Безпеки РМ УРСР.

Про причину переведення мене у слідчу тюрму мені ніхто не оголосив нічого. І лише з того, що мене час від часу працівники КГБ водили в театри, музеї, на підприємства м. Києва, а також возили до Запоріжжя, Каховки, Херсона, Канева, я міг догадуватися про справжні причини й вимоги, які мені поставлять.

Це дійсно трапилось у червні 1964 р., коли працівники КГБ полк. Калаш, капітани Литвин та Маркатаненко поставили вимогу, щоб я написав якусь річ, яка могла б бути опублікована в советській пресі і з якої виходило б, що я пориваю з націоналістичними поглядами. На моє питання, чи це повинна бути відмова від якої б то не було антисоветської діяльності у майбутньому, мені відповіли, що цього замало. Я повинен написати річ, у якій був би осуд націоналізму взагалі, осудження діяльності ОУН, факти, що компромітують українських націоналістів, а також осудив би діяльність свого батька, Шухевича Романа, який 1944-1950 рр. очолював підпільний рух на Україні.

Після моєї відмови написати (або ж виступити по радіо з заявою того ж змісту) щось подібне, мені запропонували описати хоча б свою подорож по Україні, з тим, щоб її можна було вмістити в пресі. Коли ж я відмовився і від цієї пропозиції, то полк. Калаш заявив, що я повинен це зробити, а КГБ порушить клопотання про моє помилування.

Оскільки я не вважаю себе винним, то я не міг написати такої просьби, що й заявив, ви-

клавши мої мотиви у письмовій формі. Вони слідує:

1. Ще в 1956 р. Генеральний Прокурор опротестував рішення Володимирського Суду про моє звільнення, як арештованого неповнолітнім на основі указу від 24.4 1954 р., мотивуючи це тим, що я нібито робив спроби пов'язатися з закордонними центрами ОУН (зовсім бездоказово) та що мій батько був керівником підпілля ОУН (чого не можу заперечити).

2. 21 серпня 1958 р. в день, коли я мав звільнитись після 10-річного ув'язнення, на основі рішення ОСО при МГБ СРСР, мені вручили новий ордер на арешт, мотивований абсолютно фальшивими звинуваченнями в антисоветській агітації серед в'язнів Володимирської тюрми.

3. Звинувачення ґрунтувалось на вигаданих свідченнях двох агентів КГБ, кримінальних злочинців, підготовлених спеціально ст. лейтенантом Гальським (тепер майор) для зізнань, що їм були обіцяні різні пільги (які вони згодом і отримали).

4. Вище згадані свідки (Бурков і Фомченко) давали фальшиві свідчення, кожне з яких суперечило, а навіть зовсім перекреслювало попереднє. Але все це не було враховане ні слідчим, ні прокурором.

5. Мені поставили за вину (один з головних пунктів) те, що я цікавився подробицями смерті мого батька, Романа Шухевича, який загинув 5 березня 1950 р. в с. Білогорща під Львовом.

6. Під час арешту 21 серпня 1958 р. у мене вилучили декілька віршів Ольги Ільків. Вірші виключно ліричні. Але вони були долучені до справи та поставлені мені за вину на тій основі, що Ільків Ольга була засуджена за приналежність до ОУН і нелегальну діяльність, а також тому, що вони колись були опубліковані в підпільних виданнях, про що мені стало відомо лише під час слідства.

7. Літературна експертиза (експерти Лесик і Козачук), проведена не лише незадовільно, але надзвичайно несумлінно, кваліфікувала знай-

дені і вилучені в мене вірші як націоналістичні, що не відповідає дійсності.

8. Не дивлячись на те, що „злочин” був скошений у Володимирі на Клязьмі (РРФСР), а значить, згідно з існуючим законодавством, повинен був розглядатись Володимирським обласним судом, мене етапували у львівську в'язницю КГБ, де закінчувалося слідство і де мене судив львівський обласний суд.

9. Хоча органи КГБ усі свої заходи прикривають розмовами про інтереси народу, але процес мій 1 грудня 1958 р. відбувся при закритих дверях, всупереч існуючим законам і що свідчить, що мене ховали від народу, боючись розголосу непривабливих махінацій львівського КГБ.

10. Під час розгляду справи суд зовсім не ставив собі за мету безсторонньо розібратись у всіх подробицях, а лише виконати волю КГБ — засудити мене за всяку ціну.

11. Адвокат (Смирнова) познайомився зі справою лише перед самим засіданням суду. Розуміючи, що тут нічого розраховувати на якийсь об'єктивний захист, я відмовився від адвоката, але суд не звернув уваги на моє прохання самому вести свій захист, бажаючи цим самим прикрити усі порушення юридичних норм зі свого боку.

12. Експерти судової літературної експертизи у своїх питаннях дуже часто дозволяли собі виходити за межі компетенції, визначеної законом, задавали провокаційні питання (з дозволу судді), які торкалися більше моїх поглядів, ніж матеріалів справи.

13. На судовому слідстві були заслухані лише свідки оскарження (Фомченко і Бурков), в той час як суд вважав непотрібним вислухати свідчення дванадцяти інших свідків, які могли б спростувати свідчення Буркова і Фомченка.

14. Боячись, що навіть при закритому судовому засіданні я можу своїми запитаннями розкрити облудність зізнань свідків оскарження, мені не дозволяли ставити запитання, які могли б їх демаскувати як агентів КГБ, що давали зізнання згідно із вказівками, отриманими від Гальського.

15. Хоча з першого погляду було ясно, що свідки фальшиві, суд визнав, що лише їм мож-

на довіряти, не бажаючи приймати інших пояснень і зізнань, заявляючи, що це його право віддавати перевагу тим чи іншим свідченням, як таким, що заслуговують на довіру.

16. Коли ж ці свідки виявились неспроможними вив'язатися з поставлених перед ними завдань — логічно доказати мою вину, члени суду та прокурор прийшли їм на допомогу і прямо підказували те, що вони повинні відповідати. Особливо старався в цьому напрямку прокурор Колясніков, який підтримував звинувачення.

17. Члени суду і прокурор більше цікавилися моїми переконаннями, мов би вони були карні, ніж деталями справи, і постійно наголошували на них і на тому, чий я син.

В результаті подібних порушень, згідно з бажанням КГБ, я отримав 10 років ув'язнення. Хоч про причини засуду я здогадувався раніше, але незадовго мені довелося переконатися, що мої здогади мають під собою ґрунт.

Так, ще під час попереднього слідства, слідчий Виноградов заявив мені, що слідство — це лише вступ, а потім мені доведеться ще дуже багато розмовляти з представниками органів безпеки.

Його слова збулися негайно після винесення судом вироку. За кілька тижнів мене викликав ст. лейтенант Гальський і в розмові визнав безумовно, що вирок, винесений на підставі фальшивих зізнань свідків, безпідставний, але (наводжу його слова) . . . „з вашими поглядами, з вашими переконаннями ми не можемо випустити вас на волю . . .” Я повинен був дати докази своєї лояльності у вигляді прес-конференції, статті, брошури чи виступу по радіо, у яких мав осудити ОУН, свого батька і т. ін. „Якщо б ми були певні, що ви будете розмовляти з нами на подібну тему, то нам не довелося б вдаватися до таких методів, як арешт і суд”, — сказав на закінчення Гальський.

Мені стало зрозумілим, що суд наді мною інспірований КГБ з метою шантажу, щоб добитись від мене потрібного виступу, і не має нічого спільного зі справедливістю. За подібний вчинок мені був обіцяний перегляд справи і звільнення з в'язниці. Коли ж я відмовився, то мене відіслали в політичні табори у Мордовії.

Все це у письмовій формі було викладено

полковникові Калашу і зробило неможливим дальшу бесіду на подібні теми.

Але і після цього КГБ не полишило мене у спокої, бо вже за рік, у липні 1965 р., в таборі мене викликав місцевий уповноважений КГБ капітан Круть і заявив, що я повинен написати прохання про помилування на ім'я Президії Верховної Ради УРСР. Таке писати я відмовився і лише дав згоду написати коротку заяву, у якій пояснив, що я суджений безвинно і усі мої звернення до судово-прокураторських органів не дали ніяких результатів, тому я звернувся до Президії Верховної Ради. Це не задовольнило КГБ і від мене в категоричній формі кап. Круть став вимагати прохання про помилування, яке я відмовився писати. Тоді він заявив, що адміністрація сама подасть таке прохання.

Як потім вияснилось, ніякого прохання не було, на мою заяву теж не прийшло ніякої відповіді. З цього я зрозумів, що вона навіть не була відіслана до Президії. І вся ця комедія була потрібна лише для того, щоб у моїй справі лежала подібна заява. Адже цим КГБ знімало з себе відповідальність, бо прохання про помилування рівнозначне визнанню вини. А моя „справа” вже надто шита білими нитками, що підтвердив уповноважений КГБ капітан Литвин, який сказав, що вина львівського КГБ полягає в тому, що воно не зуміло як слід підготувати справу.

Отже, їх обурює не явна несправедливість, порушення законності, а невміння вдало сфабрикувати потрібні докази. Тому це невміння треба замаскувати проханням про помилування, яке повинно затерти сліди прямого порушення законів, сліди злочину.

Зі своїх 34 років життя я вже 19 знаходжуся в ув'язненні. Перші десять років я сидів у тюрмі на основі рішення Особливої Наради при МГБ СРСР. І хоча на XX з'їзді КПРС ОСО при МГБ було визнане незаконним органом, але його рішення не втратили законної сили і багато людей, в тому числі і я, продовжували сидіти, а деякі сидять і досі. Наступні десять років я отримав по прямій вказівці КГБ, на основі до-

казів, фабрикованих ним же. Продовжують переслідувати мою матір — Шухевич-Березинську Наталію. І все це при голосних деклараціях про справедливість, законність і т. ін.

Ні, я вже давно перестав вірити у декларовану законність і справедливість, яких ще не бачив ніколи втіленими у дійсні вчинки.

Тому я звертаюся до Вас тепер, коли мені лишилося всього один рік до закінчення другого терміну перебування у в'язниці не тому, що я маю якісь ілюзії відносно Вас, що я сподіваюся, що Ви спосібні втрутитись і відновити потоптану справедливість. Ні!

Я звертаюся до Вас тому, що, можливо, за кілька місяців відносно мене буде скошений новий злочин — знову почнуть фабрикувати якусь справу, щоб засудити мене втретє. А коли ні, то ніхто не може гарантувати мені, що за кілька місяців я не буду вбитий з-за рогу найманими вбивцями, як сталося з багатьма політичними в'язнями після їх звільнення. Хочу назвати хоча б Литвина, Варцаб'юка, Бергса, Мельніканса та ін. Чи загадково помру.

Або може статись і таке, що буде поновлений масовий злочин відносно всіх політичних в'язнів у Мордовії (для чого вже все підготовлене) — буде всіх фізично знищено, а потім будуть знищені виконавці цього злочину.

Це мене й змусило звернутися до Вас, щоб Ви знали про подібні речі і потім, у майбутньому не могли говорити, що Ви не поінформовані відповідно, що все це робилось без Вашого відома і Ви не несете відповідальності за подібні вчинки КГБ.

Мордовія — Озерний

28.7 1967

Наша нація у своєму історичному процесі часто була не солідарною поміж окремими своїми частинами, але нині увесь цвіт української нації, по всіх частинах України живе однією думкою, однією мрією, однією нацією: одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від Карпат аж по Кавказ.

(М. Міхновський
— Самостійна Україна)

ПОШИРЮЙТЕ ВІСНИК!

„НЕ МОЖНА УВ'ЯЗНИТИ ДУХ”

З листа Левка Лук'яненка до Голови
Верховного Совету УССР Д. Коротченка

Цей нелегально пересланий на Захід лист написав кол. житомирський правник, організатор Робіничо-Селянської Спілки, до якої належали 11 правників із західноукраїнських земель. В закритому процесі він був засуджений советським судом на кару смерті, замінену 15 роками каторги. В своїй програмі Спілка вимагала перевести на Україні плебісцит за вихід її зі складу ССРСР.

Редакція

... Воля каральних органів львівської області dokonana: нас загнали за колючий дріт у Мордовію на примусову працю за любов до України та прагнення до її незалежного державного існування. Таке прагнення визнається нормальним і законним для всіх людей: для азіятів, для африканців, для всіх інших народів світу, тільки не для українців. Українці не сміють і думати про державну самостійність...

На попередньому слідстві я сказав слідчому Денісову, що агітація за відокремлення УРСР від СРСР не складає жадного злочину, бо ст. 17 Конституції СРСР проголошує право виходу союдної республіки зі складу СРСР (а значить і право агітації за використання цього права), на що Денісов відповів, піднявши конституцію над головою:

„Конституция существует для заграницы”.

Другий раз, коли я говорив, що свою мету вбачав у тому, щоб поставити питання про вихід Української РСР зі складу СРСР на вирішення Верховної Ради УРСР, Денісов сказав:

„Если бы вам даже удалось организовать демонстрации в Киеве, Львове и других больших городах Украины, если бы на эти демонстрации вышла масса народа с транспарантами, плакатами, лозунгами с требованием выхода Украины из Союза, нежели ты думаешь правительство не пустило бы войска, чтобы раздавить демонстрации. Для чего б они тогда и стояли по городам”...

Прагнення українців до автономії розцінювалося царськими посіпаками до революції як зрада батьківщини. І тепер (Маляров*), Дяков, Стариков, Сергадєєв, Денісов і вже з ними та-

кож розцінюють прагнення українців до рівного становища з іншими народами світу як зраду батьківщини. Вирішиши з російських шовіністичних традицій, вони надіються, либонь, продовжувати вічно стару політику.

Це — реальність. Денісови тримають у руках державну машину на Україні. Вони визначають, що таке зрада, що не зрада, вони заганяють людей у табори, вони віднімають життя і примушують працювати по кільканадцять років заповідарма в нелюдських умовах. Це реальність. Проте ця реальність тхне мертвогиною, бо вона не тільки породжена вчорашнім днем, вона живиться вчорашніми ідеями, вона намагається вчорашнє зробити теперішнім і майбутнім.

Прагнення шовіністів продовжувати ветхозавітну політику призвело до величезного лицемірства. З одного боку Радянський Союз і УРСР підписали статут ООН, що проголосив право всіх націй на самовизначення. 14.XII 1960 року уряд УРСР підписав Деклярацію про надання незалежності колоніальним країнам і народам. На міжнародних трибунах з уст радянських діячів постійно лунають палко слова підтримки борців за демократію та національну свободу. Проводяться конференції, на яких приймаються резолюції, подібні ось до такої:

„Мы не можем быть спокойны, пока на земле льется кровь за свободу, священная кровь наших братьев, мужественно вставших на защиту демократии, свободы и независимости своих народов”... (Из резолюции Второй Советской конференции солидарности народов Азии и Африки в Баку 8-11 мая 1964 г.).

Справжній гімн демократії та національній незалежності! Але що вартий цей гімн, коли в радянських тюрмах і таборах також сидять борці за незалежність і розширення демократичних свобод, коли шовіністи найжорстокішим чином переслідують борців за незалежність України. При чому, щоб підірвати коріння для відродження ідеї державної незалежності, намагаються знищити в українському народі історичну свідомість і прищепити йому почуття безбатченка...

Позиції російського шовінізму на Україні тепер незрівняно слабші, ніж були до революції. Будучи гальмом прогресу і ставши на заваді розвитку нашої мови, літератури і всієї національної культури, він не має жадної моральної

*) Заступник генерального прокурора ССРСР.

ЕВГЕН МАЛАНЮК

(1897 — 1968)

У четвер 15 лютого в Форест Гіллі, в Нью Йорку, помер на 71-му році визначний український поет, есеїст і публіцист Євген Маланюк.

Народився Євген Маланюк на степовій Херсонщині в козацькій родині. Закінчив реальну школу в Єлисаветграді і вчився в петербурзькому Політехнічному інституті. З початком першої світової війни був покликаний до війська і, вже як старшина російської армії, був на фронті поранений.

У 1917 році, з вибухом Української Національної Революції, Євген Маланюк вступив до української армії і перейшов з нею до кінця довгу і криваву епопею визвольних змагань.

Літературну творчість почав Маланюк у польському таборі для інтернованих українських вояків, в створе-

підтримки. За опору йому править груба фізична сила (військові гарнізони, як сказав слідчий Денісов) і страх наших батьків. Але на одній лише силі ніколи ніщо довго не трималося, а страх також не вічний. Щоб він існував, його треба постійно підтримувати. Його й роздмухували безперестанку смертями, тисячами безвинних смертей. Чим і залякали наших батьків. Але після війни народилося і вже виросло нове покоління, що не знає страхіть терору і не скуте жахом.

Воно — молодий господар країни. Йому належить майбутнє, а воно починає розуміти, як небезпечно для батьківщини відгороджуватись від інших народів...

Шовіністи можуть замкнути на замок філософів Коновича-Горбацького і Костельника, економіста Осадчого і Левицького, істориків Полетику і Грушевського, етнографів Номиса і Шухевича, мовознавців Житецького і Потєбню, публіцистів Драгоманова і Павлика, вони можуть навіть пересипати їхні твори магнієвою стрічкою в книгозбірні і запалити, але вони не спроможні повісити замки на численні канали різноманітної зовнішньої і внутрішньої інформації з новими ідеями. А кожний струмінь нової інформації несе новий свіжий дух, що руйнує старий підмурівок шовіністичної будівлі. У них ще вистачить сили задушити ув'язнених, але не можна ув'язнити сучасний дух, що постійно породжує тисячі таких, як ми.

(„Українське Слово”)

тому ним разом із Ю. Драганом журналі „Веселка”. З табору переїхав він до Чехо-Словаччини, де в 1923 році закінчив Подєбрадську Академію. Там же вийшла перша збірка його поезій з символічною назвою „Стилет і стилос” — як знак заміни зброї на перо. Працював як інженер у Польщі, в 1944 році перед навалом радянських орд виїхав до Німеччини, а звідти — до Америки.

Євген Маланюк був постійним співробітником видаваного у Львові під редакцією д-ра Дмитра Донцова „Літературно-Наукового Вістника”, а пізніше „Вістника”, і з його смертю відійшов у вічність останній із славної „квадриги вісниківів”, до якої належали ще Л. Мосендз, О. Ольжич і Ю. Клеп.

У літературній спадщині залишив Євген Маланюк кілька збірок поезій: згадану вже вище „Стилет і стилос” — 1925, „Гербарій” — 1926, „Земля і залізо” — 1930, „Земна мадонна” — 1934, „Перстень Полікрата” — 1939, „Вибрані поезії” — 1943, „Влада” — 1951. „П'ята симфонія” — 1953, „Остання весна” — 1959, „Серпень” — 1964. Перед смертю підготував він до друку нову збірку поезій.

Був Євген Маланюк також блискучим есеїстом і проникливим літературним критиком. Дві книжки його есеїв, що з них декілька надруковано було перед тим у „Віснику” ГУ ООЧСУ, вийшли у видавництві „Гомону України” в 1962 і 1966 роках. Третя книжка була в підготові до друку. Окремими публікаціями появились його „Нариси з історії нашої культури”, „До проблем більшовизму” і „Малоросійство” — у виданні ГУ ООЧСУ.

Творчість Євгена Маланюка наприкінці 1920-их років мала значний вплив на деяких поетів та письменників підсоветської України, і з наказу партії В. Соєвора в 1927 р. написав звернену проти Маланюка поему „Відплата”, в якій погрожував застромити йому в груди багнет. Українська Радянська Енциклопедія називає Маланюка „націоналістично-фашистським поетом і публіцистом, одним з ідеологів українського буржуазного націоналізму”.

Євген Маланюк був націоналістом, був непримиреним ворогом не лише московських окупантів України, але також з усієї душі ненавидів земляків із комплексом „малоросійства”, національних бунтарів-анархістів, у яких чуттєвість переважала над інтелектом, і літературних партачів. У своїй творчості був він волонтаристом і в поетичних візіях бачив відроджену Гелладу-Україну, бачив нову, сильну українську людину, що відродить старокіївські державотворчі традиції.

„Тільки на тлі імлісто-хитрого, зрадливо-безформного, невиразно-обоюдного і, часом, просто юдиного малоросійства, — писав Е. Маланюк, — можна відчутти і зрозуміти, чому саме ім'я Гетьмана Мазепи прошиває ворога, як жагуча стріла, чому це ім'я змушує треміти його, як ту свангельську осіку, на якій Юда повісився, чому саме згадка про Мазепу кидає ворога у холодний піт... Мазепинство бо й є яскравою протилежністю, яскравим запереченням, нещадним демаскуванням і найрадикальнішим ліком саме на малоросійство.

Д-р Михайло Кушнір

КРИЛАТА ЛЮДИНА

Я не пов'язую стисло процесу думання з мовою, словом. Мова є твором мистецтва, яку мусіла попередити довга історія мислі. І нині людина не мислить словами. Мисль є таємницею внутрішнього життя, яку можемо собі витлумачити тільки діянням психічної енергії на те, що вона застає в душі одиниці. Це вона грає на струнах душі, видобуваючи з неї мелодію мислі. Мова є лібреттом. Душа не може дати тій енергії іншого матеріалу, як тільки те, що залишилося в її пам'яті, досвіді. Нахили, що їх людина успадкувала, все те, чого вона зазнала, а особливо те, що активно пережила, все те, чого навчилася — все це лежить у покладах душі приспане, ферментуючи, фосфоризуючи і домагаючись життя хоч би глухою тугою.

Все, що в людині є почуванням, мрією, ніжністю, любов'ю до світу, все, що в ній згадує про зв'язок з природою і з давністю аж до порога метафізичного початку — увесь сплячий, але перебуваючий в постійній асоціації і культурою в певний лад уложений і наладований психічно енергією матеріал, шукає для себе, внаслідок будь-якого зовнішнього поштовху, зістрою в тому, що є мислю, і спричиняє те, що людина не перестає ні на хвилину мислити, хоч не завжди це усвідомлює. А так мислячи „подомашньому” для себе, вона не має потреби витягати з пам'яті словника, щоб свій кожний помисл одягати в шати слова. Сподом свідомости вона відбирає те, що в ній нутро вигриває, і коли б хто її запитав, про що мислить, мала б деколи клопіт, як вдягнути в слова те, про що думала.

Мисль є проявом волі, волі з мандату всіх духових станів доходження до свідомости, волею, запозиченою від психічної енергії. Тому засад-

---

Бо що ж є Мазепинство, як не чинна свідомість Нації і інстинктивно зв'язана з тією свідомістю політична і мілітарна воля Нації бути? Навіть за ціну Батурина чи Полтави”.

„Імператор залізних строг” не живе. Зі смертю Євгена Маланюка українська поезія і українська культура зазнали великої, незаступної втрати.

ничим первнем, що формує, синтетизує душу, є воля. Вона — вже біля джерела мислення, вона доповнює цілість, яку людина має створити, вона — засада життя. Вона проявляється в кожному духовому почині. Чим же є увага, що дає початок мисленню, як не волею здавати собі справу з дізнаного враження. Без цього моменту уваги не було б уявлень і дальшого тягу процесів мислення. Свідомість є волею, накиненою психічною енергією ментальності людини, щоб була паном своєї духової ситуації. Чим же є ціла творчість людини, як не зусиллям її волі до творення? **Мисляча воля є секретом людського світу.**

Коли, по докладній аналізі, доходимо до висновку, що немає людської психічної чинности, яка не була б проявом волі, то й цілість психічного життя мусимо визнати як вислідну волі людини, волі, яку можна регулювати і скеровувати свідомістю. Тому світ, творений людиною, відрізується від світу природи, але досконало з ним пов'язаний біологічним законом енергії.

Взагалі засадничою прикметою духового життя є його змагальність. Вживаю цього терміну для окреслення явища, що кожна психічна чинність має змагальний характер, який прямує до досягнення чогось.

„Вольо — ерго сум”. Оце наймудріша формула людини в українській філософії, що так відповідає стилеві української цивілізації, як Декартівське „когіто ерго сум” — французької. (Українська філософія клала завжди більший наголос на діяння, чин, на здійснювання, а не на психічні процеси). Воля як свідомість хотіння і змагання синтезує мисль з чуттєвою системою і спричиняє те, що й суспільство психізується органічним способом на подобу людини.

А втім, одиниця має не тільки спосіб вирівнювати себе з рівнем середовища, але також спосіб підтягати його вгору, вводячи в країну своєї поетичної уяви. Уява — нормальна умова кожної духової чинности в обсягу мислі й волі, але вона залишає одиниці необмежене поле

для так званої вільної творчості. Це поле експлуатується мистецтвом.

Тут людина підпадає омані, що є вона вповні вільною, що, залишаючись у тій ділянці сама зі своїм внутрішнім світом, може свobodно зужитковувати для себе психічну енергію і творчу волю на будівництво свого власного світу згідно зі своїм естетичним почуттям. Вона вважає це найвищою розкішшю, що може дати безкорисливий вираз тому, що діється в її душі. Чує потребу утривалювати це в формі, що має самостійне об'єктивне буття. А те, що відбувається у вразливій на зовнішні побудники душі, дає їй стільки розкоші, що узовнішнювання становить непогамовану потребу спрямовувати туди творчу волю, хоч би це було зв'язане з великим трудом і стражданнями.

Найвищий щабель у мистецькій творчості зайняла, очевидно, поезія, як мистецтво слова. Але людина узовнішнює свою естетичну мисль (з підшепту чуттів) різним способом.

Слово було новою біогеною, з якої народилася мисляча людина. Але ця людина, ще поки могла підняти ідею і виразити її словами, мусіла піддаватися якомусь натискові думок, коли вже знаходила для нього вираз у жестах, позах, міміці, окликах, образних знаках. І тоді вже народилося своєрідне мистецтво, виконувало тілом у танку, голосом у пісні або приладами, що добувають звук. Генеза слова гине так само в прикладу механічності природження, як мистецтво ходження на двох ногах, що вже було не абиякою штукаю і розвинулося до мистецтва вершин танку. Все, чим тільки людина могла узовнішнити себе, ставало мистецтвом. Але коли? Тоді, коли людина підпадала настроям поетичного типу. А кожна людина — знає вона про це чи не знає — є поетом.

Кожний є поетом у тому значенні, що переживає більше або менше інтенсивно психічні стани поетичної природи. Це — хвилини підсвідомої гри духової стихії, що домагається свого виразу. Багато з цього гине, не знаходячи виразу, залишаючи по собі тільки тугу за минулим або марення. Люди з темпераментом, це значить обдаровані більшою психічною енергією, скоряючись внутрішній потребі, знаходять для неї вираз, на який їх стати, отже танком, криком. З цих відрухів виростають куншти, що їх патронують різні музи, але всі ті га-

лузі мистецтва мають у психічному підложжі ті самі поетичні стани, які дали назву мистецтву слова — поезії. Це мистецтво, доступне людям високої духової культури, потрапило з допомогою слова запанувати над своєю поетичною стихією, і з того, що вона музично чи образно приносить, робити мистецький вжиток у ділянці уявлень, понять та ідей.

Поезією в стислому значенні є те, що творець дає в мистецькому вигляді, в мистецькій формі, як вираз свого психічного стану. Поезією включено до літератури тому, що вона послуговується знаками мови, отже, цей зв'язок з літературою (з літерою) є тільки зовнішній. До її форми належать також інші ділянки мистецтва, передусім музика і танок, коли вони є ритмічні. З музикою і малярством поезія споріднюється вже в зародку уяви, поки зодягнеться в слово.

Дати поняття про те, що діється в очах найглибших покладів пам'яті, поняття, сперті на автентичному зізнанні такого нурця, яким є інтроспективне чуття особливо навразливленого духа, це великий дар, що складається на вівтарі цивілізації. Недарма називано поезією сестрою філософії, яка накидає людині найважче завдання — пізнавати себе саму. Тому, коли хочемо виробити собі якийсь погляд на світ, творений людиною, а інакше не можемо продертися крізь нього, як тільки крізь душу людини, то мусимо звернутися до поезії.

**

В загальній продукції талановитих поетів дослідник людської душі завжди може знайти причинки більші або дрібніші, потрібні для загального образу. Але є твори геніяльних поетів, які з особливою силою виявляють їх світогляд, це значить погляд на їх стосунок до світу. Це найчастіше драми. Візьмим за прототип таких поетичних виявів Есхілового Прометея, зіставимо його з близькими нашому серцю творами Тараса Шевченка, Лесі Українки та Івана Франка, і нам в очах зарисується у багатьох точках і в цілості згідне поняття проблем долі людини в цивілізації.

Але в інтересі методи треба оправдатися з ужитого вище поняття геніяльності й віри, яку дається геніяльному творові, як документові правди. Геніяльною умовістю в поезії є для мене той, хто володіє всією клявіатурою, даною

душі повної, комплектної людини. Творча свідомість у такій людині стає непереможною творчою волею, з якої вона не може виломитися. Вразлива людина, про яку кажуть, що вона народилася поетом, знаходиться у стані конечности відобразити себе у своєму внутрішньому цілообразі. Не можна виїняти з цієї цілоти будь-чого, бо це — органічна цілість, яка також не має можливості будь-що збрехати. Те, що вона з себе видає — це психологічний документ. Досить розважити під цим кутом зору Шевченкове „І мертвим і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє” або його „Сон”, або „Мойсея” Івана Франка, або „Триптих” Лесі Українки.

Доказом, що умовою геніяльності поета є його духовна комплектність, мусить послужити й те, що твори геніїв усіх часів рівні своєю вартістю. Під цим оглядом немає поступової еволюції. Твір Есхіла є для нас новочасний. Чому? Бо людина і тоді і сьогодні та сама. Сучасна людина різниться, безсумнівно, здобутками знання про зовнішній світ, але стародавня мала внутрішній світ в часі поетичного творення той самий, який має сучасна, і проблема долі ті самі.

Чому прикладаю до виявлень поетів значення психологічного документу? Щодо їх змісту з причин уже вище наведених, а щодо стислості висловлення цього змісту мушу довіряти їм як майстрам слова. Знаменом геніяльності є прецизність слова, вжитого для змалювання і виспівання найсубтильніших станів душі. Поети родяться мистцями неначе з любовного стосунку до слова. Вони були при зачатті словесної символіки. Її творили їх далекі предки, такі ж геніяльні, як і вони. Бо є схоплені у вираз словесні відгомони й образи природи. В них зачаровані старі обичаї, влучні окреслення психічних станів. Поети й сьогодні творять нові слова праводавчим способом. Поети мають за своєні своїй психіці словникові реєстри з особистими переживаннями. Слова для них не є чимсь зовнішнім, вони асоціяційно тяжать до понять, крізь які проходить струм творчої мислі. Природною прикметою генія є те, що вжитого ним слова не можна змінити; воно — єдине, якого можна було вжити.

Поетичний геній, завдяки володінню над своїм внутрішнім світом, завдяки дарові бачити

людину в її органічній комплектності, був по всі часи творцем не тільки слова, але й ідеї. Природа генія була завжди та сама, ідеї були завжди ті самі. Маю на думці найзагальніші ідеї про стосунок людини до Бога й світу, ідеї, що вияснюють походження людини та її місійність, ідеї у своїх бігунах метафізичні, метабіологічні, ідеї, що зарисовують плян будови найвищих поверхів високостінної цивілізації, призначені на храм духового життя, прометеївські ідеї.

В поемі Есхіла про Прометея знаходимо ті самі ідейні мотиви, які запевнюють вічнотривалу вартість візії новітнього поета, Шевченка. Бачимо той самий мітотворчий мотив, те саме самопочуття індивідуальної творчої потуги, а з другого боку ту свідомість приналежності до суспільства і залежності від нього. Почуття цієї залежності в обох геніяльне тому, що не протиставляється ворожо, як це роблять доктринери індивідуальності, володінню суспільства, але бачить у цьому антагонізмі любовну залежність. Обидва прагнуть врятувати своє суспільство, обидва загоріло борються з Богом за долю свого народу. Віддаль часу тлумачить тільки різницю в наголосі, що його поети кладуть на мотиви суспільного життя. Есхіл, ближчий до початків цього життя, бачить себе творцем риштування суспільного господарства, як винахідник кунштів (хоча цей вогонь це теж поетичний символ), Шевченко чуває себе вже творцем найвищої суспільної формації — Нації.

Зіставляючи творчість Шевченка, Франка, Лесі Українки в цілості, а особливо в їх капітальних творах згаданого вище ревелаяційного типу, — зможемо зблизька відрізнити, з якого суспільного боку кожний із них дивиться на ті самі проблеми людини. Точки зору різні, але початкові ідеї ті самі. Бо з якого боку ми не схопили б процес органічного життя, загадка організму завжди представиться як цілість. Є в цьому явищі два докази: одним із них є вже обговорений факт органічної комплектності геніяльного творця, а другий — факт, який стверджує, що суспільство, яке дало культуру цим творцям, також органічна цілість.

Шевченко, дідич історичної доби, коли культура була козацька, відкрив епоху бачення свого середовища як нації. Леся Українка в новітній добі цивілізації міського типу, окреслена тією ідеєю, доповнює свою історичну свідомість

С. Корниз

ПРО „СТАН УНІЇ” І СВІТУ

17-го січня ц. р. президент ЗСА Ліндон Джансон виголосив у конгресі традиційну новорічну промову про „Стан Унії”. З огляду на те, що рік 1968 є роком виборчим, і з огляду на напруження у світі, всі очікували цієї промови із зрозумілим заінтересуванням. Тим часом була вона скромна, не внесла нічого нового, відчитана без ентузіазму і без духового контакту зі слухачами — не справила глибокого враження.

Стан Унії

Президент Л. Джансон, як досвідчений парламентарист, був здержливий у своїх висновках і передбаченнях, щоб не ввійти в колізію з подіями, характер яких годі передбачити. Він говорив про труднощі, які переживають ЗСА, не драматизуючи їх, і побіч поважних ставив труднощі другорядні, які злагіднювали враження.

Президент не подав нічого нового, повторивши в промові свої інфрмації і аргументи, виголошені ним у публічних виступах в різні часи. Президент окреслив загально американську по-

літику, як прагнення осягнути мир, справедливість, добробут і безпеку.

Обговорюючи міжнародне положення, зокрема ситуацію у В'єтнамі, Президент звернув увагу на те, яку допомогу подали ЗСА для введення внутрішніх політичних реформ в Південному В'єтнамі, де з успіхом відбулися загальні вибори, ухвалено нову конституцію і т. д. Щождо війни у В'єтнамі, то, на його думку, положення ЗСА там тверде. Комуністи програють кожну битву. Надії ворогів на те, що ЗСА виснажаться чи заломляться, не мають ніяких підстав. Бомбардування Північного В'єтнаму буде припинене тільки тоді, коли Ганой погодиться на мирові переговори і стримає воєнні дії.

Президент позитивно оцінив положення і поступ в Латинській Америці. Він сподівається також мирної розв'язки конфлікту між жидами і арабами, як і грецько-турецького спору в справі Кіпру. Він передбачає економічне і політичне скріплення країн Азії, починаючи від Кореї

історіософічними візіями, які накладаються її мистецькому почуттю з плястичних пам'яток минулого. Франко з народу без історичних традицій в душі доходить до візії і відчуження Батьківщини, переборюючи по дорозі каламуті проблем, з яких склалася генеза новочасної мислі. А всі вони знаходять у своєму поетичному почутті синтезу своїх національних ідей з релігійними, стають передвісниками синтезу націоналізму з релігією.

Тільки ідея Нації — така є наука наших поетів — може запевнити довговічність української цивілізації. Тільки вона може погодити жадну свободи одиницю з законом суспільного життя і надати цілості цивілізації розвоєвий біг згідно з волею Бога, який на те створив нації, щоб людина дійшла до своєї повноти і могла на землі виконати свою місію.

З наведених вище завваг виникає, що спеціалізування літературної критики в напрямі досліджування виключно мистецької форми не

лежить ані в дидактичному інтересі, тим більше науковому і не може викликати зацікавлення літературою серед освіченого загалу. Доки критик-філософ не докаже, що зміст і форма лучаться між собою механічно і можуть бути трактовані віддільно, доти він не матиме права те, що в поемі психічним життям творця і життям ідеї, згіржливо відкидати на вжиток дослідників т. зв. культури і вмовляти, що форма має своє відрубне буття в самостійному світі мистецтва. Критик стає подібним до поліціанта естетики, що інтерпретує і корегує волю творця, який є праводавцем естетичних засад. Бо що ми знаємо про мистецтво, чого не навчив би нас геніальний творець? Формулу Гете: хто хоче зрозуміти творця, мусить пізнати його країну — треба стиснути, щоб не була такою загальною. А саме критик мусить зійти до нутра творця крізь увесь лабіринт процесів його душі, щоб його зрозуміти.

(Закінчення в наст. числі)

і Японії аж до Індонезії. Врешті, Президент висловив готовність ЗСА нав'язати культурний обмін з червоним Китаєм і вислати туди американських журналістів. Щодо взаємин із ССРСР, то Президент, вбачаючи поступ у підписанні атомової угоди в Женеві, підкреслив поважні розходження між обома країнами. Однак, такого поступу збоку Москви, зокрема в її шаленій антиамериканській пропаганді, не видно.

Звітуючи про внутрішній стан ЗСА, Президент звернув увагу на зріст національної продукції, на нечуваний досі у світі добробут американців і мінімальний стан безробіття. Але що з того, коли у внутрішніх відносинах ЗСА є багато труднощів, які глибоко непокоять населення. До них належать — вуличні заворушення, зріст злочинності, масове порушення законності, брак безпеки в містах, занечистення повітря і води. Президент обіцяв внести відповідні законопроекти до Конгресу. Але поза цими недоліками є й інші, які підважують вартість економічних здобутків і стан добробуту населення. До них належать — постійний зріст цін і обниження вартости доляра, підвищення платничого дефіциту, зменшення фермерських прибутків. У боротьбі з тими фінансовими труднощами Президент передбачає ужити різних заходів — оподаткувати витрати туристів, що виїжджають за кордони ЗСА, а тим самим зменшити вплив доларів, збільшити прибуткові податки на 10%. Тільки при цій умові можна сподіватися, що платничий дефіцит не перевищить суми 10 мільярдів дол. Загальна сума державного бюджету на 1968-1969 р. становить 186 мільярдів доларів.

Після промови Президента про „Стан Унії”, на телевізійній програмі виступали сенатори і конгресмени, члени Республіканської партії, з критикою Уряду Демократичної партії. Промовляли між іншими — кол. президент ген. Д. Д. Айзенгауер, сенатори — Кухель, Персі та Гріффіні і конгресмени — Форд, Матіяс, Лерд, Буш та ін. На думку республіканців, Президент недоцінює того невдоволення, яке панує в країні. Республіканці говорили про те, що ЗСА потребують нового провідництва, яке досягнуло б перемогу у В'єтнамі, зайняло б сильне становище супроти комунізму, виступило б рішуче проти злочинності і заворушень в краю, а також зменшило би урядові видатки.

У зв'язку з промовою Президента появились в пресі численні коментарі. Журнал „Ю. С. енд Ворлд Ріпорт” з 29 січня ц. р. в редакційній статті під заголовком „Стан Роз'єднання” гостро критикував демократичний Уряд за його внутрішню політику, яка, замість об'єднання, doprowadила до розбиття громадянства і до фінансових труднощів.

Положення в Західній Європі

У промові про „Стан Унії” нічого не згадано про європейські країни — Західню Німеччину, Францію і Британію.

Коли йдеться про Західню Німеччину, то вона веде політику, зорієнтовану на ЗСА і Францію, а в рамках співпраці з Францією працює по лінії побудови тривалого союзу держав Європи від Атлантику по Урал. Недавно Бонн нав'язав дипломатичні зв'язки з Югославією. Однак ця мало ефектовна політика починає німцям не подобатися: вони переконуються, що ЗСА, як і Франція, в теперішній кон'юнктурі не можуть їм багато допомогти у справі об'єднання Німеччини. Коли Вашингтон, де Голль і англійський прем'єр Вільсон можуть розмовляти і контактуватися з Москвою, то чому не може того спробувати Кізіґер? Тим більше, що якась „реалітетна” розв'язка німецької проблеми дуже інтересує Москву, і вона робить в цьому напрямі поважний натиск на уряд в Бонні.

В січні минуло п'ять років від часу підписання пок. канцлером Аденауером і президентом де Голлем договору про співпрацю. Цей договір у значній мірі спричинився до зближення громадянств — французького і німецького, до затіснення їх політичної співпраці і ведення спільної європейської політики. Наступні події показали, що стремління Європи до незалеження від Америки і створення власної економіки та власної оборони себе оправдує.

Британія втратила свої колонії через неможливість утримати їх силою. Але внаслідок доголітнього існування в умовах агресивного імперіалізму вона не могла і, мабуть, не зможе вже розвинути у себе здорової націоналістичної ідеології, путається в тумані соціалістичної доктрини, дегенерується і сходиться до пасивної ролі народу-споживача, який не продукує нових культурних і матеріальних вартостей. Та-

ку ситуацію Британії добре зрозумів ген. де Голль і тому вперто відмовляється прийняти її до Європейської Економічної Спільноти.

Промова, виголошена прем'єром Г. Вільсоном 16 січня ц. р., не тільки фактично, але й формально стверджує кінець британської імперії. Британія перестас бути великодержавою і сходиться до ролі третьорядної держави. Г. Вільсон заявив, що до кінця грудня 1971 р. Британія відкличе свої збройні сили з усіх баз на схід від Суецького каналу.

Заява Вільсона перекреслює всі союзницькі зобов'язання. Британія також відкликала свої замовлення в ЗСА на 1 більйон доларів і заповіла економічні реформи. Коли вона позбудеться своїх баз (за винятком Гонг Конгу), то втратить значення, як член СЕАТО і НАТО.

Обговорюваний вище „Стан Унії” і світу не залишився стабільним: ще в тому самому місяці прийшли і розвиваються нові світові події.

Інцидент у Кореї

23 січня північнокорейські канонірки захопили ніби на нейтральних водах американський воєнний корабель „Пуебло”, висадили на нього своїх вояків і примусили його плисти до порту Пусан. Ноти протесту до Північної Кореї і Москви не дали наслідків. ЗСА вислала на води Кореї літаконосець „Ентерпрайз” і два ніщильники. В Південній Кореї, де все ще перебувають американські війська, проголошено стан воєнного поготівля. Президент ЗСА покликав до чинної служби резервістів морської піхоти і летунства. Звернення до Ради Безпеки ООН і всі дипломатичні заходи не дали жадного вислідку. Тим часом, як виявилось пізніше, інцидент у Кореї не був відірваною подією: був то маневр для відтягнення уваги від приготувань комуністів до великого наступу у Південному В'єтнамі.

Наступ комуністів у Південному В'єтнамі

30-го січня ц. р. мало розпочатись перемир'я на фронтах В'єтнаму в зв'язку з буддистським святом Нового Року. Однак, напередодні північнов'єтнамські партизани вчинили скоординований напад на 32 найбільших провінційних міста Південного В'єтнаму. Це вже не була „інфільтрація”, але великий наступ партизанів і

регулярного війська. Комуністичні партизани заатакували в Сайгоні американську амбасаду. Гелікоптерами підвезено морських піхотинців на терен амбасаді і по 6-ти годинах очищено її терен від напасників. Комуністи зазнали 20.000 втрат убитими, але це їх не спиняє і бої продовжуються.

Американський головнокомандувач у В'єтнамі ген. Вестморленд заявив, що наступ ворога на провінційні міста був операцією, яка мала відтягнути увагу від великого наступу в північних районах Південного В'єтнаму, де сконцентровано коло 50 тисяч північнов'єтнамського війська.

Провідник демократичної більшості в Сенаті — М. Менсфілд, промовляючи на тему ситуації в Кореї і В'єтнамі, висловив переконання, що президент Л. Джансон змушений буде перевести ревізію політики свого Уряду в тих країнах. Практично це має означати, що Уряд зажадає від Конгресу більше асигнувань на ведення війни і висилки додаткових контингентів війська. Менсфілд вважає, що останні події на тих теренах не потверджують відомостей про те, ніби Північний В'єтнам уже не має можливості вести війну.

Кінцеві уваги

Обмірковуючи описані вище події, що розвиваються на початку нового року, дозволимо собі висловити надію, що Захід оцінить небезпеку, яка загрожує йому збоку імперіялістичної московської деспотії, звільниться від маразму уявної коекзистенції і поважно забереється до розбудови військової оборони.

„МОЛОДА УКРАЇНА” — ЖУРНАЛ ПЕРЕДРУКІВ

Дедалі більше орган ЦК ОДУМ'у, журнал „Молода Україна” передруковує советських авторів. У числі з вересня м. р. за виїмком статті критика В. Сварога всі більші матеріали є передруками. Передруковані там вірші і оповідання В. Коломійця, Т. Масенка, А. Вурячка з „Літературної України”, А. Дімарова, В. Лігостова з журналу „Ранок”, при чому лише під деякими вказано, що це передрук із советських видань. У грудневому числі, для прикладу, під віршами О. Лупія, Бориса Тена, В. Козака, М. Клименка й ін. взагалі не зазначено, що це передруки з советських видань. А де ж автори „Молодої України”?

Лев Шанковський

БОЛЬШЕВИКИ ПРО УПА

(З серії: Ворожі свідчення про УПА)

(Продовження)

УПА в офіційній совєтській інтерпретації. У роки посиленої боротьби УПА, під час другої світової війни, обидва ворожі УПА тоталітарні режими вели проти неї пропаганду, що вона вислуговується противній стороні. Залежно від того, хто поширював пропаганду, УПА таврувалось як большевицьку або як нацистську агентуру. „Слухай, український народ! Москва дає накази ОУН!” — голосила, наприклад, листівка Еріха фон дем Бах-Зелевського, СС обергрупенфюрера й генерала поліції, головноуповноваженого райхсфюрера Гімmlера для побороювання „українських банд”. „З тасмних наказів і вказівок, — пояснював у своїй листівці-зверненні гітлерівський генерал, — видно, що кремлівські жида стоять у зв'язку з ОУН, яка нібито воює проти большевизму. В проводі ОУН сидять агенти Москви, що виконують накази кровожадного Сталіна та його жидівських опрічників”⁷⁰).

Не залишались позаду і большевики, бо майже в цей самий час в офіційному зверненні уряду УССР „до населення тимчасово окупованих районів України” голосилася вже інша „правда”: „Ваш ворог не тільки німецькі розбійники! Ваш ворог — зграя німецько-українських націоналістів. Всілякі оці бандерівці, що, запродавшись Гітлерові, допомагають йому уярмлювати наш народ, нашу Україну... Вони створюють уже озброєні загони, заманюють до них людей тим, що ці загони, мовляв, будуть боротися проти німців. Не вірте їм!”...⁷¹). Відозву цю підписали М. Гречуха, О. Корнієць і Н. Хрущов, поставивши себе таким чином в компанію до Еріха фон дем Бах-Зелевського...

Оцю методу обвинувачення УПА у вислужництві різним стороннім силам всеціло прийняв совєтський агітпроп і застосував її послідовно в своїй „ідеологічній” боротьбі проти УПА. В совєтській офіційній інтерпретації, за роки свого існування УПА пройшла справді складний

і крутий шлях: від служби Гітлерові і нацистським окупантам, потчерез агентурне вислугування Ватиканові, аж до повного запродажу новим уже „хазяям”: „жовтим дияволам з Волстріту”, американським імперіялістам.

Лінія обвинувачення УПА в співпраці з німецькими окупантами зродилася цілком виразно на переломі 1943-1944 років, тобто тоді, коли совєтська армія почала вже проганяти німців з України. Семантичною ознакою цієї лінії став термін „українсько-німецькі націоналісти” (також „німецько-українські” націоналісти), що його пустив в обіг сам Н. Хрущов у своїй промові в Києві, виголошеній з нагоди здобуття міста 27 листопада 1943 року, і санкціонував його для широкого пропагандивного вжитку в своїй промові на VI Сесії Верховної Ради Української ССР 1 березня 1944 року⁷²).

Сигнал, поданий Хрущовим, був негайно підхоплений агітпропом, що почав утверджувати нову „лінію” всіма можливими засобами. Історик Касименко дав новій лінії „історичне обгрунтування”⁷³), а у „визволених західніх областях” України спопуляризував її сам нарком закордонних справ Д. Мануїльський, промовляючи на велетенському зборищі вчителів західніх областей у Львові 6 січня 1945 року⁷⁴).

⁷²) Пор. Н. С. Хрущев, „Освобождение украинских земель от немецких захватчиков и очередные задачи восстановления народного хозяйства Советской Украины”, *Большевик*, Київ, ч. 6, березень 1944, ст. 15-16. Видано теж окремою брошурою російською та українською мовами.

⁷³) Пор. Ол. Касименко, „Українсько-німецькі націоналісти — найлютіші вороги українського народу”, *Радянська Україна*, Київ, 18 грудня 1944, ст. 2. Касименко був директором Інституту Історії АН УССР, з походження він татарин.

⁷⁴) Пор. Д. З. Мануїльський, *Українсько-німецькі націоналісти на службі в фашистської Німеччини*, Київ, 1946. Варто відзначити теж, що цю промову Мануїльського опублікувало англійською мовою *Українське Життя* в Торонто в своєму англійському додатку. У зборищі брало участь 6.1 1945 року 1.100 вчителів з усіх „визволених” західньоукраїнських областей, але твердження іншого большевицького борзописця Ю. С. Мель-

⁷⁰) Лебедь, назв. твір, ст. 101 (знімка оригінальної відозви).

⁷¹) Там же, ст. 63-64.

До концентричного наступу проти „українсько-німецьких націоналістів” перейшла вся советська преса, не виключаючи тієї, що появляється в Москві та Ленінграді, а також радіо. Постанови травневого й листопадового пленумів ЦК КП(б)У та вересневого пленуму ЦК ВКП(б) 1944 року торкалися теж справи боротьби проти „українсько-німецьких націоналістів”, при чому уряд Української ССР видав офіційний заклик „до учасників УПА-УНРА”⁷⁵), який поширювано впродовж цілого року на території дій УПА в формі листівок та плакатів і в якому закликалися частини УПА, щоб вони переходили набік червоної армії або червоних партизанів, або складали зброю.

Постанова вересневого пленуму ЦК ВКП(б) про „посилення ідейно-політичної роботи в західних областях України”⁷⁶) заініціювала велику пропагандивну кампанію проти УПА, що її досить докладно описує сучасний советський дослідник, називаючи „піднесенням політичної активності трудящих у боротьбі за зміцнення радянського ладу в західних областях України”.

Для цього піднесення „політичної активності трудящих” в значній мірі причинилися „чекістсько-військові операції для знищення україн-

---

ничука, що промова Мануїльського спопуляризувала термін „українсько-німецькі націоналісти” по всій Західній Україні, не можна вважати вірним. Див. Юрій Мельничук, „3 життя бандитського отамана”, *Жовтень*, Львів, 1957, ч. 10 (жовтень 1957), ст. 95. Абсурдність цього терміну була очевидно кожному українцеві. Після промови Мануїльського у Львові, в терені дій УПА населення почало називати апаратників КП(б)У, що покликалися на свою українську національність, „українсько-російськими націоналістами”.

⁷⁵) Пор. Хрущев, *цит. твір*, ст. 15-16; Лебедь, *цит. твір*, ст. 69-70, а теж Беляев-Рудницький, *цит. твір*, ст. 194. Оригінал цього першого урядового звернення до УПА зберігається в Архіві ЗП УГВР. Під УНРА більшовики розуміли „Українську Народню Револьюційну Армію”, що нібито постала була з решток загонів от. Тараса Борівця-Бульби після роззброєння їх відділами УПА (сотнею Дороша).

⁷⁶) Див. Богодист, *цит. твір*, ст. 57. Текст постанови Пленуму наудруковано в журналі *Большевик*, Київ, чч. 17-18, 1944, ст. 7. Звертає увагу така постанова Пленуму ЦК ВКП(б): „Вез тотального й остаточного викриття українсько-німецьких націоналістів і без ліквідації їх впливу відбудова народнього господарства буде неможливою”. Таким чином, боротьбу проти УПА визнано за першорядне державне значення всесоюзного масштабу.

сько-німецьких націоналістичних банд”, в яких на перших початках брали участь червоні партизани, внутрішні війська НКВД і „отряды по борьбе с бандитизмом”, створені НКГБ, а теж, спорадично, з’єднання червоної армії. З місцевих добровільців творено також „отряды по борьбе с бандитизмом”, які населення називало „стрибками” від назви „истребительный батальон”, до якого вони належали, але большевицькі пропагандисти „опоетизували” цю назву, змінивши її на „ястребки”.

І так на переломі 1944-1945 років, рівночасно з великою пропагандивною кампанією проти УПА, вся ця різношерста терористична братія рушила в бій, щоб знищити УПА і стероризувати мирне українське населення до такої міри, щоб воно зреклося підтримувати УПА і перейшло набік „радянської влади”⁷⁷).

Большевицькі терористичні загони, підтримувані моторизованими бригадами внутрішніх військ НКВД і часом з’єднаннями червоної армії, вже в першій половині 1944 р. рушили на знищення УПА й українського населення, що її підтримувало. Ще точилися бої на Волині проти німецьких військ, коли українські повстанці затримали конвой командувача Першого українського фронту ген. Ватутіна і в бою, що виник при цьому, важко його ранили. Ген. Ватутін помер від рани в лікарні. Подія ця була добре відомою колам, що стояли близько до УПА, але твердженням про загибель ген. Ватутіна ніхто не йняв віри, ні німці, ні американські дослідники, ні навіть українські емігранти. „Не говоріть, що слабоозброєні й незорганізовані партизани можуть напасти на важкоозброєний і опанцерений конвой командувача фронту, таким байкам ніхто не повірить”, — казали „обережні” заперечувачі й знецінювачі боротьби УПА.

Большевики також промовчували обставини загибелі ген. Ватутіна, але врешті визнали офіційно, що „29 февраля во время выезда в войска для организации операции был смертельно ранен командующий 1-м Украинским фронтом генерал армии Н. Ф. Ватутин. Машину, в которой ехал Н. Ф. Ватутин и сопровождавшие его лица, обстреляли по-разбойничьи, из-за угла,

---

⁷⁷) Див. Богодист, *цит. твір*, ст. 56-66.

українсько-німецькі націоналісти. 15 апреля 1944 г. Н. Ф. Ватутин скончался"⁷⁸). Чи цю „машину” справді обстріляли „по-розбійницьки” упівці, про те розкажує у своєму репортажі ген. К. В. Крайнюков, член Воєнної ради 1-го Українського фронту, очевидець тієї події⁷⁹).

До закінчення війни в Європі, в травні 1945 року, „чекістсько-військові операції для знищення банд українсько-німецьких націоналістів” велися безперервно. У советській літературі не бракує описів цієї боротьби, і з цих описів можна судити про завзяття, з яким ця боротьба велася по обох сторонах. Боротьба ця не була легкою для советських терористичних загонів, як свідчить у віршованому описі її учасник, комсомольський поет, Ростислав Братунь:

... Направо — засада,
Наліво — засада,
А прямо — повалений дуб...
Десь там банда, мов гадюка,
У ліщину заловзла...
Направо — засада,
Наліво — засада,
А прямо повалений дуб.
... Автомати налаштуйте.
І гранати по куцах.
— Гей, шофере! Мчися, чорте!
На найвищих швидкостях!
Направо — засада,
Наліво — засада.
Направо й наліво — стріляй!
— Ось масш, бандера!
— Глуши його, гада!..
І „газик” проскакує гай.
Направо — засада,
Наліво — засада.
А прямо поїдеш — кінець!

78) Цитуємо за офіційною советською історією війни. Див. Інститут Марксизма-Ленінізму при ЦК КПСС, *История Великой Отечественной Войны Советского Союза 1941-1945*. Том четвертый. Москва 1962, Военное издательство МО СССР, ст. 78.

79) К. В. Крайнюков, „Человек военного долга”, *Огонек*, Москва, ч. 15 за квітень 1964. Подано цей репортаж у невеличкому скороченні в журналі *Вісті Комбатанта*, Нью Йорк, ч. 2, 1964, ст. 16-19. Все ж таки, редакційна примітка *Вістей Комбатанта*, що це „перше призначення советської преси”, невірне, бо факт загибелі ген. Ватутіна в засідці УПА визнали вже Вершигора в своїх спогадах (див. нотка 17), а також офіційна советська історія, про що було вже надруковано у *Вістях Комбатанта* (ч. 1, 1963, ст. 10, нотка 3). Але буває часто так, що редактори не читають того, що друкують у своїх газетах чи журналах.

І б'ють по колесах,
І ми проїжджаєм
Крізь ніч,
Крізь смертельний свинець⁸⁰).

Направо й наліво були „засади” (засідки), і „газики” (автомашини виробництва Горьковського автового заводу) з трудом проскакували через гаї та поляни. Крім фізичних і терористичних засобів поборювання УПА, більшовики почали змагати теж до поширення розкладу в рядах УПА, і для цього, в головній мірі, мали їм послужити звернення й заклики до її бійців. Упарі з цим українське населення почали закликати до одвертої зради, при чому звернули велику увагу на дітей і підлітків, ставлячи їм за приклад відомий „подвиг” Павліка Морозова (піонера, що видав своїх батьків на страту до ГПУ, „ворогів народу”). За Беляєвим і Рудницьким, таким новітнім „Павліком Морозовим” виявив себе у боротьбі проти УПА тринадцятирічний сільський хлопець, Богдан Гонтар із с. Утішків, Львівської області (біля залізничної станції Красне). Цей Гонтар вислідив зв'язки свого дядька, Степана Антонова з підпіллям і розшукав „схрон”, де переховувалася підпільна група, і все те видав НКВД, допомагаючи „оперативній групі”, як пишуть Беляєв-Рудницький, „знищити осине націоналістичне гніздо”⁸¹).

У роки посиленої боротьби проти УПА й підпілля ОУН більшовики послідовно прагнули зробити малих дітей і підлітків своїми союзниками проти УПА, на щастя, без видимого успіху. Ще навіть у 1950 році більшовики признавалися, що на заклик підпілля молодь масово покидала школи фабрично-заводського навчання (ФЗН або ФЗУ), які були неприкритим засобом „експлуатації праці” малолітньої молоді в советській промисловості⁸²).

80) Ростислав Братунь, „Пісня комсомольців 1944 року”, у збірці віршів *Я син України*, Київ, 1958, ст. 111-113.

81) Пор. Беляєв-Рудницький, *цит. твір*, ст. 198-199.

82) Про це Беляєв-Рудницький пише так: „Наказ Нр. 312 (заклик до УПА ген. Ковальчука, про який далі буде мова — Л. Ш.) був викликаний до життя ще й у зв'язку з тим, що чимало української молоді в західних областях під час набору в ремісничі школи та на роботу в Донбас під впливом агітації українських націоналістів порозбігалася в ліси”. Пор. Беляєв-Рудницький, *цит. твір*, ст. 203. Проблемі молоді, що не пі-

1-го грудня 1944 року в газетах України було опубліковане „Звернення до населення західних областей України”, в якому закликалося „тих, хто, заблудившись, потрапив у тенета агентури німців, до організації так званих ОУН, УПА, УГВР, бандерівців, мельниківців та інших націоналістів”, щоб вони виходили „з лісів та схронів” і зголошувалися „з повинною”, до радянської влади. У зверненні відрізнялось „бандитських ватажків, що всі одним ликом шиті і під тією чи іншою маскою служили німцям”, від „абсолютної більшості, що хотіла боротися з німецькими загарбниками за свою землю й волю і тому пішла в ці організації, думаючи, що бореться з німцями”⁸³). Рівночасно з цим зверненням нарком внутрішніх справ Української ССР, ген.-лейт. Василь Рясний видав інструкцію підлеглим йому органам безпеки про те, що робити з бійцями УПА й підпільниками, які зголошуються „з повинною”. Згідно з наказом ген. Рясного, їх треба було відпускати до мирної праці і ні до якої відповідальності не притягати. На притягання до відповідальності прийшов час пізніше, не виключаючи й зовсім недавнього часу, коли в Західній Україні арештовано низку тих, що зголошувалися „з повинною” 20 років тому, і влаштовано їм низку процесів, які майже завжди кінчалися вироками смерті⁸⁴).

Було б помилково думати, що обидва ці звернення до УПА, про які вже була мова, повністю вичерпували засоби „великої советської гуманності, бажання допомогти тим людям, хто

шла до шкіл ФЗН або поїхала в Донбас для саботажу, присвячує Вадим Собко свій роман: *Нам спокій тільки спиться*, друкований у журналі *Дніпро*, Київ, 1959, ч. 2, ст. 3-73, ч. 3, ст. 9-69. Також окремим виданням у видавництві „Молодь”, Київ 1959 і як 5-ий том *Творів*, Київ, вид. „Дніпро”, 1964, 547 ст.

83) Пор. Беляєв-Рудницький, *цит. твір*, ст. 194-195.

84) Серія процесів проти бійців УПА й підпільників ОУН почалася в 1957 році процесом 4 упівців у Мізоці, Рівенської області, в жовтні 1957 року. Див. *Правда України*, Київ, 24 жовтня 1957, ст. 4. Всіх підсудних засуджено до страти. Багато процесів було в 1958 році. Цікаво, що ці процеси якоюсь мірою збігалися зі зміною курсу советської національної політики в 1957-1958 роках. Поворот до сталінізму в советській національній політиці знаменує стаття Б. Гафурова, „Успехи национальной политики КПСС и некоторые вопросы интернационального воспитания”, *Коммунист*, Москва, Р. 1958, ч. 11 (серпень) ст. 10-24.

тимчасово заблудився”, як ці засоби советської влади доволі цинічно окреслюють Беляєв-Рудницький⁸⁵). Вони не без рації стверджували, що пізніше також „керівники партії і радянського уряду неодноразово дотримувалися цієї ж лінії”⁸⁶).

І справді, за роки існування УПА й підпілля ОУН советська влада проголосила не менше як вісім звернень до УПА, останнє 11 лютого 1956 року⁸⁷). Вимоги доцільності, а не почуття гуманності чи відсутність „почуття політичної помсти до колишніх ворогів”, диктували ці звернення. Так чи інакше, звернення значно причинялися до послаблення УПА, бо завжди знаходилася певна кількість її бійців, що під впливом цих звернень зголошувалися до органів безпеки „з повинною”⁸⁸).

85) Пор. Беляєв-Рудницький, *цит. твір*, ст. 194.

86) Там же.

87) Проголошене в обласній рівенській газеті *Червоний Прапор*. Звернення це було проголошене напередодні XX З'їзду КПСС в лютому 1956 року. Звернення це коментував восний коментатор *Нью Йорк Гералд Трібюн*, Ансел Е. Талберт, який на рахунок неспокої в Україні записав бажання Н. С. Хрущова до „коєкзистенції” зі ЗСА. Пор. Ансел Е. Талберт, „Ват Іс Вігайнд Хрущев'с Коєкзистенс?” *Нью Йорк Гералд Трібюн*, Нью Йорк, лютий 16, 1956, ст. 10. За кордоном відомо про 8 звернень до УПА, опис яких ми подали в серії статей: „Історія восьми звернень”, *Свобода*, Джерзи Сіті, 1956, чч. 58-63, березень 28 — квітень 4, 1956.

88) Пор. Беляєв-Рудницький, *цит. твір*, ст. 197-198. Найбільше зголошених „з повинною” було після 3-го звернення в травні 1945 року, після закінчення війни в Європі. Тоді, перш-за-все, з лісів вийшло багато мужчин, які ховалися від мобілізації до червоної армії в 1944-1945 рр. Цих людей було сотні тисяч (так!), але їх не було можливо прийняти до УПА через те, що її організаційних рямців для цього не вистачало і не було для них зброї та амуніції. Після зголошення „з повинною” ці люди видавали всі відомі їм таємниці підпілля, місця краївок і підземних магазинів, називали людей, що залишалися в „бандах”, викривали зв'язкові лінії, а дехто й прямо пішов служити в „істребительні батальйони”. Не зважаючи на всі ці послуги для окупантських органів безпеки, майже всіх цих людей вивезено в масових вивозах, що почалися 1947 року і тривали до року 1956. Пізніше дехто з цих заломлених спокутував свою вину перед підпіллям у страйках і повстаннях в'язнів советських концтаборів у 1953-1956 рр. Пор. наше доповнення: „УПА”, в *Історії Українського Війська*, видання І. Тиктора, Вінніпег 1953, ст. 742-743.

Останній сильніший акорд обвинувачення УПА в співпраці з німцями прозвучав 28 жовтня 1945 року. На зборах партійного й державного активу в Києві Н. Хрущов повторив тост Сталіна на честь російського народу, проголошений ним на бенкеті советського офіцерства в Кремлі 24 травня 1945 року. На цих зборах на адресу „українсько-німецьких націоналістів” Н. Хрущов сказав таке: „Презренные изменники своей родины, они помогали немецким фашистам угнетать наш народ, а когда немцев вышибли, украинско-немецкие националисты пытались препятствовать восстановлению народного хозяйства. Они болтали о так называемой „независимой” Украине, пытаясь этой болтовней прикрыть свои связи с немцами. Но каждый знает, что Украина является свободным советским государством, где все поставлено на службу народу”⁸⁹⁾.

У цьому місці мусимо затриматися, щоб зробити оцінку офіційного советського пов'язування УПА з німецькими окупантами і виставляння її як німецької агентури. Що советські пропагандисти брешуть і вдаються до різних фальсифікацій та перекручень, про це всім відомо, але в кожному окремому випадку треба теж знати, чому вони брешуть: яка в тому ціль?

До речі, коли большевицькі окупанти прийшли в терен дії УПА й почали вести проти УПА свою пропаганду, тавруючи її як німецьку агентуру, вони отримали дуже добру відповідь від підпілля ОУН в формі статті П. Думи: „Наша відповідь”⁹⁰⁾. Автор виявив безмежну підлоту большевицьких намагань пов'язування УПА з гітлерівськими окупантами, доказав, що самі большевики знають, що це неправда і пригадав їм про сталінсько-гітлерівську спілку та про співпрацю різних большевицьких агентів із „панамі кохами та гіммлерами”. Знаємо із підпільних звітів, що ця стаття справляла велике враження не тільки на українське насе-

лення, але й на большевицьких апаратників на Західній Україні⁹¹⁾.

І справді, доказувати в той час українському народові, що УПА була альянтом гітлерівських окупантів, означало б доказувати квадратуру кола. Говорити про агентурну залежність від німців значило ні менше ні більше, як заперечувати боротьбу УПА проти гітлерівських окупантів, що відбувалася на очах і з участю української людности, боротьбу, що в ній загинули або потрапили до гітлерівських тюрем і концтаборів тисячі бійців УПА та підпільників ОУН! Пов'язувати УПА з гітлерівськими окупантами означало ні менше ні більше, як заперечувати навіть оці масові публічні розстріли бійців УПА й підпільників ОУН, що за гітлерівської окупації відбувалися на очах у всієї української людности на майданах українських міст, розстрілів, по яких залишився кривавий слід у формі оцих велетенських плахт-оголошень (Бекантмахунген) гітлерівської поліції з прізвищами розстріляних та поданням причин засуду до смертної кари вроді: приналежність до УПА, до ОУН, до Бандерабевергунг, до Україніше Відерштандебевергунг, до Україніше Банден тощо. Оригіналів цих оголошень не бракує з закордонних архівосховищах. І говорити про агентурність УПА, — це значить заперечувати факт існування протинімецької підпільної літератури УПА-ОУН⁹²⁾.

⁹¹⁾ Архівна течка: Вісті з України, ч. 4, 1945. Звіт Д. Архів ЗП УГВР.

⁹²⁾ Факт існування протинімецької підпільної літератури УПА розв'язує мемуарист-чекіст Медведєв так: „У темних закутках гестапо постав дійсно „чудовищний” плян, плян так званого переходу в підпілля... У Львові та Луцьку появилися були великі кількості протинімецьких листівок з підписами різних „отаманів”... листівки були друковані в німецьких військових друкарнях під строгим надзором гестапо...” Див. Дмитрій Медведєв, Сильные духом, Москва 1952, вид. „Советский писатель”, ст. 77-78, 85. Друге виправлене видання цієї книжки появилася в 1957 році. І в цій брехні чекіста є частина правди. На підпільних виданнях дуже часто подавано різні фіктивні назви друкарень, в тому числі і німецьких. Наприклад, на офіційному журналі Проводу ОУН „Ідея і Чин” було подано назву друкарні та її адресу: Прага-Нусле, XVIII. Гестапо обернуло догори ногами цю дільницю чеського міста, шукаючи підпільної друкарні, а тим часом знаходилася вона лише за кільканадцять кілометрів від Львова.

⁸⁹⁾ Пор. Правда, Москва, 29 жовтня 1945 р. ст. 1.

⁹⁰⁾ Див. П. Дума (псевдонім Дмитра Маївського — Л. Ш.), „Наша відповідь” (2 x 2 = 4), За самостійну Україну, рік II, ч. 7-8, 1945. Передрук у Вибірці українського підпільника ч. 5, Большевицизм і визвольна боротьба (Збірка статей), Видання ЗЧ ОУН, 1957, ст. 282-292.

М. Чировський

ПРО „СУВЕРЕННІСТЬ” УССР

Реалітетна лихоманка, що вже кілька років намагається охопити нашу громаду у вільному світі, ніби дещо притихла. При цьому треба зазначити, що суттю „політичних реалітетів” ніколи не був культобмін: це був тільки засіб об'явити себе реалітетником, хоч багато з тих, що захоплювалися „наближенням до України”, обурювались, коли їх так називали. Суттю „політичного реалітету” було вперте намагання доказати державність, а то й суверенність так зва-

німецької документації про боротьбу ОУН-УПА⁹³), авторитетні неутральні свідчення⁹⁴), отже факти, що їх заперечити не можна. До речі, ці факти відомі чужинецьким дослідникам, які їх уже використали в своїх творах (Армстронг). Прозивати їх „фальсифікаторами” української історії недоцільно, бо їхні твердження удокументовані, а заперечувачі їхніх тверджень самі показують себе фальсифікаторами⁹⁵).

93) Серед здобутих німецьких документів, що тепер переховуються в Александрії, Вірджинія, є такі збірки, що стосуються ОУН-УПА: військові збірки: „Нахріхтен ібер Банденкріг, Беріхте ібер Банденкемфунг, Бандепляге, Банденлістен; збірки уряду безпеки: Україніше Відерштандсбевергунг, Вандерабевергунг, СД Авссендінштеллен” тощо. Майже всі великі бібліотеки ЗСА, у Франції та в Німеччині мають копії цих документів, як, наприклад, Конгресова Бібліотека, Гуверівська Бібліотека, Бібліотека Колумбійського університету тощо.

94) Подасмо таке характеристичне неутральне свідчення. В 1944 році з табору полонених у Станиславі втекла група голландських старшин. Віля Галича цих офіцерів затримала група УПА. Виявивши ідентичність затриманих голландців, група УПА забрала їх до свого табору в Чорному лісі і після кількадечного гощення дала їм провідників, що щасливо завели їх до Будапешту. Кінця війни офіцери дочекалися в шведській амбасаді. Таких свідчень можна навести багато більше, але не є нашим завданням займатися ними в цій статті.

95) Пор. М. М. Вілоусів, В. І. Клоков, „Фальсифікація боротьби українського народу проти нім. фашистських загарбників у буржуазній літературі”, Український історичний журнал, Київ, 1959, ч. 1, ст. 136-142. У цій статті автори розправляються, між іншими, з проф. Армстронгом, як тим, що „вибільює націоналістів”.

(Далі буде)

ної Української Советської Соціалістичної Республіки — УССР, в рамках Советського Союзу — ССРСР.

Переконавано і теоретично обґрунтовувано цю „державність” на всякі лади і способи. Мовляв, нам корисно, що в Об'єднаних Націях існує місія УССР, бо це є незбитим доказом міжнародно-правної підметовості України, хоч вона і перебуває у федерації з чотирнадцятьма іншими республіками; що три елементи державності — влада, населення і територія, теоретично беручи, в рамках УССР таки існують; і що, мовляв, ми можемо не погоджуватися з формою влади і конституційною системою УССР, але підметовість її заперечити годі. А в Українській Енциклопедії договорились до того, що нібито УССР є правним наслідником Української Народньої Республіки з 1917-20 рр.¹). Дарма, що всі оці „аргументи” не мають у собі ні крихітки логіки, реалітетники своїх позицій не хочуть здати.

В днях 14 і 15 листопада 1967-го року відбувся в Нью Йорку, в Українському Інституті Америки, в рамках СКВУ, Світовий Конгрес Української Науки. Хоч деякі наукові установи та інституції не взяли участі в цьому Конгресі, подаючи такі чи інші причини, він таки був світовий, бо в ньому взяли участь українські науковці з усіх країн поселення еміграції.

Серед різних наукових комісій Конгресу була і правничо-економічна, на якій виголошено вісім доповідей, з них три або чотири на високі рівні. Одна з доповідей мала безпосереднє відношення до теми державності УССР, і над нею хочемо зупинитися. Це — доповідь проф. Юрія Фединського п. н. „Хто є власником території УССР?”

Вище ми згадували, що кожна держава з правно-політичної точки зору має три основні складові елементи: владу, нарід і територію. Отже, й українська держава повинна мати українську владу, населення і територію, при чому влада має бути суверенною або, згідно з волею легітимної влади, з обмеженою суверенністю. При цьому цю добровільну обмеженість

суверенна влада може легітимним актом скасувати і відновити повноту своїх прав.

Багато вже писалося про те, що влада в УССР не українська і не суверенна: її, після збройного підбою України, настановила московська влада. І тоді, коли створювано фікцію Української ССР, української комуністичної партії ще не існувало. По завоюванні Української Народньої Республіки фактичну владу перебрала Москва, а зі створенням ССРСР цей державний твір став по суті продовженням російської царської імперії. Українська ССР у фактично-правному відношенні від самого початку була адміністраційною одиницею т. зв. Советського Союзу²).

Суверенною влада УССР не є в жадному випадку. Всілякі міжнародні договори підписують представники ССРСР, не згадуючи про існування УССР. Ніхто не питався згоди уряду УССР, коли до неї прилучувано західні терени або частини їх відбирано. Договір у справі поборення УПА на українській землі підписали представники ССРСР, „людової” Польщі і соціалістичної Чехо-Словаччини. В УССР Москва довільно касує чи створює т. зв. республіканські міністерства, нищить українську мову, вивозить українське населення в глибину ССРСР, ліквідує українські інституції... УССР не має власного війська, фінансів, господарського плану. В Києві не мають права прийняти жадного важливого економічного рішення. Про все вирішує Москва, дармащо протягом останніх трьох років в ССРСР нібито відбувається лібералізація економічних процесів³).

Стаття 17-та Конституції ССРСР говорить: „За кожною союзною республікою зберігається право вільного виходу з СРСР.” Однак дальша стаття цієї ж Конституції робить статтю 17-ту фікцією. А саме, в статті 39-ій сказано: „Закон вважається затвердженим, якщо його схвалить обидві палати Верховного Совету ССРСР звичайною більшістю кожною”.

Годі сподіватися, щоб в обох тих установах, де москалі мають абсолютну більшість, апробовано вихід України чи будь-якої іншої республіки із ССРСР. Отже, само рішення даної республіки ще не робитиме його законним. І тому, коли б, наприклад, Україна таки спробувала без апробати Верховного Совету здійснити свою волю, це було б з точки зору советського права

нелегальним актом, „контрреволюцією”, яку треба було б здушити збройною силою.

Членство УССР і БССР в Об'єднаних Націях є тільки советською димовою заслоною на міжнародньому полі, і воно не має ніякого значення як доказ „суверенности” цих країн⁴).

Переїдімо тепер до території, цієї другої основи поняття держави. Тут проф. Фединський переконливо вияснює з теоретично-правних позицій советську дійсність, в якій Українська ССР не є власником землі, на якій розпросторилась її „державність”. Тобто, що УССР в самій таки советській інтерпретації не є повновартісною державою⁵).

У статті 6-ій Конституції ССРСР сказано, що „земля є власністю держави”. Але не сказано, якої держави — всього ССРСР чи кожною союзною республікою зокрема, тобто Української ССР в нашому випадку, чи може всіх союзних республік. Бож у цій статті зазначено, що земля належить всьому народові, тобто всьому громадянству ССРСР, чи громадянству поодиноких республік. Конституційно справа тут заплутана.

Цю проблему треба було розв'язати засобом юридичної інтерпретації Конституції ССРСР.

Советські юристи назагал обминають це слизьке і небезпечне питання, але декілька з них, як Миколенко, Карась, Корнєєв, Аксененко і Турубімер, спробували його розтлумачити.

І так, Миколенко старався створити якесь абстрактне поняття соціалістичної держави, яка, мовляв, є єдиним власником землі. А фактично він ствердив, що не окремі союзні республіки, а тільки ССРСР є повноправним підметом соціалістичної власности.

Другий советський юрист Карась створив іншу теорію, а саме, що в ССРСР право на землю належить одночасно Союзові ССР і поодиноким республікам у рамках їх політичних кордонів. Цитуємо слова Карася за Фединським: „Всяке державне майно на території ССРСР знаходиться разом з тим на території одної із союзних республік. Право державної соціалістичної власности на це майно, як всенароднє майно, належить неподільно і ССРСР через відповідну союзну республіку, і тим самим одночасно цій союзній республіці. І лише у відношенні до майна Советського Союзу, що знаходиться поза межами ССРСР, право державної соціалістичної

власності належить безпосередньо і виключно Союзом ССР і здійснюється Союзом без участі союзних республік". Логічно з цього виходило б, що в будинку української місії при ООН ця місія мешкає не як його власник, а як комірник в будинку іншої держави — всесоюзного пана.

Таке ставлення проблеми у відношенні до закордонної державної власності цілком зрозуміле з точки зору імперських інтересів Росії, які єдино зобов'язують в житті союзні республіки і весь ССР, а теоретичні міркування советських юристів та еміграційних реалітетників є лише половиною для запорошування очей.

Куди складнішою є проблема внутрішньої власності землі з подвійним власником, ССР і союзними республіками, каже проф. Фединський. Отже, Карась заявляє, що не існує якоїсь власності союзного і республіканського значення, бо „єдиний фонд державної соціалістичної власності неподільний". Тобто вся земля є одночасно власністю ССР і поодиноких республік. Це є цілковитою протилежністю, наприклад, до американських відносин, де існують три окремі роди державної або громадської власності: власність федерального уряду, власність окремих стейтів і власність місцевих самоуправних територіальних і урядових одиниць.

Дуже хитро подумана Карасева юридична конструкція приводить, однак, до корінної нелогічності. А саме, коли йдеться про статтю 17-ту Конституції і свободний вихід будь-якої союзної республіки із складу ССР. Якщо власність на землю, тобто територію якоїсь республіки, є одночасно нерозривною власністю ССР, то ця республіка, скажімо УССР, не може односторонньо відтягнути своєї землі чи території⁶). Евентуально Україна може вийти із складу ССР, але тоді мусить залишити свою територію в рамках ССР. Або Верховний Совет мусів би, за статтею 39-ою Конституції, добровільно і звичайною більшістю голосів зректися цієї території-землі, що є неймовірним із згаданих вище причин.

Практично і фактично беручи, Українська ССР чи будь-яка інша із п'ятнадцятих союзних республік, ідучи за Карасевою інтерпретацією Конституції, права на свободний вихід із ССР не мають, і тому стаття 17-та є фікцією.

Інші советські юристи, відкидаючи інтерпретацію Карася, переходять в іншу крайність, яка ще більше заперечує „державність" чи „суверенітет" союзних республік. Вони відкидають також приватно-правну можливість чи приватно-правну аналогію щодо права власності або співвласності по матеріальних або ідеальних частинах, як Корнєєв, тобто ділячи її поміж ССР та його республіки, і погоджуються на тому, що право власності на землю, а тим самим і на територію, належить неподільно „державі в цілому", тобто ССР. За цією інтерпретацією поодинокі республіки не мають жадного права власності.

Значить, „суверенна" УССР не має власної землі, тобто не має другого із трьох основних атрибутів держави. Хоч практично воно так і є, такий висновок був надто „союзний" навіть для советських юристів. Тож деякі з них творять фантастичну теорію, згідно з якою, неприклад, Україна, вступаючи до ССР, не то не втратила права власності на свою землю, але поширила тим самим цю власність колективно на всі землі і ресурси всіх республік, об'єднаних в ССР. Тобто, входячи до Союзу ССР, Україна стала співвласником і сибірських і далекосхідних і закавказьких багатств.

Підсумовуючи аргументацію советських юристів, проф. Фединський ствердив, що вони договорилися до цілковитої правової неґації окремішності поодиноких республік, прихованої блахманом „поширеної власності" кожної союзної республіки колективно на цілий ССР. А неґація „окремішності" поодиноких республік зводиться до неґації їхнього суверенітету в політично-конституційному аспекті.

Юрист Корнєєв дає синтезу своїх міркувань: те, що належить республікам, те належить їм усім разом, тобто союзні республіки — ССР. Отже, для прикладу, московський завод „Динамо", Харківський тракторний завод, нафтовий промисл Баку і т. д., все це належить усім республікам. Те саме із землею і територією.

Коротко кажучи, Українська ССР не є виключним власником своєї землі-території, вона нею не може розпоряджатися, але мусить нею ділитися. Тобто, поминаючи московську владу, яка теж заперечує поняття її державности, вона не є ніякою державою, а є територіально-

адміністраційною одиницею ССРСР, який посідає всі атрибути держави.

І тому надзвичайно наївними є старання реалітетників і не-реалітетників, які по суті переймають їх спосіб думання, байдуже з яких би це мотивів не було. Наївним, зокрема, було становище і українських еміграційних правників, які „авторитетно” проголошували, що Українська ССР є державою, і то українського народу.

Тредголд у своїй книзі „Росія в ХХ сторіччі”, обговорюючи конституцію ССРСР, пише: „Кожна союзна республіка одержала право виступити із Союзу, але одночасно було заявлено, і то дуже ясно, що всяке намагання у цьому напрямі було б виявом буржуазного націоналізму, спрямованого проти міжнародньої солідарности пролетаріату.”⁷⁾

І нарешті третій атрибут держави, тобто народ, колектив громадян. У статті 21-ій Конституції ССРСР сказано, що „кожний громадянин союзних республік є громадянином ССРСР.” Це значить, що кожний громадянин Української ССР є громадянином всього Советського Союзу. А стаття 123-тя Конституції додає: „Рівноправність громадян ССРСР, без огляду на їхню національність і расу, охороняється законом у всіх галузях господарського, державного, культурного і громадсько-політичного життя.”

На основі цієї статті москаль, карело-фін, грузин, сибіряк, казах, латиш чи чуваш, не будучи громадянином Української ССР, як громадянин ССРСР, не сміє бути дискримінований на Україні і може там займати найвищі урядові чи господарські становища. Ідучи за інтерпретацією советських юристів, громадянин кожної союзної республіки є громадянином всіх союзних республік через своє всеохоплююче советське громадянство.

Як бачимо, поняття народу в державі, а на державність нібито претендує кожна республіка, помішане, нечітке, і тому офіційно пропихається в щоденну практику терміни „советський народ” і „советська людина”, згідно з поняттям ССРСР як держави з владою, територією і народом. В Українській ССР немає виразно відокремленого поняття народ, над яким „суверенне” республіканське правління мало б виключну владу.

Криваві насильства Москви над українським населенням, штучний голод, депортації моло-

ді у віддалені райони ССРСР, масові арешти і запроторювання культурних діячів у доми божевільних, нищення національних культурних надбань і пам'яток, затирання національної окремішности українського народу — найбільш переконливі докази „державности” і „суверенности” підсоветської України, жертви московського імперіялізму. А культурні діячі УССР у своєму листі до українських культурних діячів у вільному світі кілька років тому називали Москву столицею своєї країни. Це теж дуже промовиста річ.

Намагаючись представити УССР як рівнорядного державного партнера в рамках ССРСР, наші реалітетники, мабуть, не здають собі справи з того, що вони тим самим перекидають на український народ співвідповідальність за советську імперіялістичну політику, советську підривну роботу у цілому світі і за советський геноцид над кримськими татарами, калмиками, надволжськими німцями, біробірджанськими жидами та іншими народностями в ССРСР⁸⁾.

Стаття 20-та Конституції каже, що „у випадку розбіжности між законом союзної республіки і законом загальносоюзним, діє загальносоюзний закон.” Це остаточно ліквідує поняття суверенности союзних республік і унеможливило їх вихід із складу ССРСР⁹⁾.

ЛІТЕРАТУРА

1) Див. нашу статтю „Дещо про Енциклопедію Українознавства”, Вісник, Нью Йорк, вересень 1967, ст. 17.

2) Див. нашу статтю „На ідейному безґрунті”, Вісник, листопад, 1966, ст. 10.

3) Див. наші статті „Ліберманізм”, там же, вересень, 1965, ст. 23, і „Ревізія марксизму в ССРСР”, там же, листопад, 1965, ст. 12.

4) „На ідейному безґрунті”, як під 2, ст. 10-11.

5) Ю. Фединський „Хто є власником території УССР”, доповідь на Світовому Конґресі Української Вільної Науки, листопад, 1967, Нью Йорк.

6) Фединський, там же, „Без визнання за союзними республіками права державної соціалістичної власности на землю в межах території даної республіки, її право вільного виходу зі Союзу ССР було б правом виходу без землі”.

7) Д. Тредголд, *Твентіс Сенчері Рашия*, Чикаго, 1964, ст. 286.

8) З. Карбович, „УССР — російська колонія”, *Шлях Перемоги*, Мюнхен, 1968, ч. 1-2, (1724-725), ст. 2. Коли на пресовій конференції 20.12 1967 в Нью Йорку, скликаній Представництвом УССР при ООН, запитано С. Шевченка, „амбасадора” УССР при цій міжнародній інституції, чи УССР може вийти із ССРСР, він не знав,

Ст. Галамай

КОЛИ МІНІМАЛІЗМ ПІДНОСИТЬ ГОЛОВУ

(Завваги до книжки К. Паньківського „Роки німецької окупації“)

Здається, всі згоджуються в тому, що перше враження при зустрічі з незнайомою людиною найчіткіше і залишається найдовше. Те саме при читанні книжки. Коли я з олівцем у руці читав „Роки німецької окупації“ К. Паньківського (Ньюарк, 1965), то трохи не на кожній сторінці мусів ставити помітки. І зарябіли сторінки тієї книжки не від чого іншого, як саме від того, що, вона, висловлює м'яко, страшенно тенденційна.

Ось згадав він на ст. 107 героїню на полі допомоги політв'язням, гуцулку Калину Іванійчук. Але й тут навіть виявив свою тенденційність, кажучи, що вона поводилася „визиваючо“ супроти в'язничної сторожі і тим „утруднювала наші взаємини з німцями“. А проте, це була і з уродження і з виховання дуже тактовна, високоїдейна й наскрізь шляхетна націоналістка, що її підступно схопили гестапівці у Львові. Вона загинула смертю мучениці та героїні, і, очевидно, вже не „утруднювала взаємини з німцями“.

Отож, шукаючи позитивних моментів у цій майже 500-сторінковій книжці, пробуваючи відповісти на питання: що доброго вносить вона в нашу мемуаристику, знаходжу хіба те, що може найкраще вдалися авторозі ті розділи, в яких він робить перегляд життя в Галичині за два-три десятиріччя років перед 1941 р., описуючи тогочасне кооперативне та шкільне життя.

„Дух“ книжки, чи пак політична філософія автора цілком протилежні тому духові, який необхідний для нації, що хоче жити і розвиватись. Пригадуються слова Донцова, що їх він висловив у вступі до книжки „Націоналізм“: „Характеризувати наше провансальство я мусів його ж таки словами і виразами... тому, що

„ГРУБО ПОРУШИЛИ ГІДНІСТЬ ЧЛЕНСТВА НТШ“

Такими словами кваліфікувала Управа Наукового Товариства в ЗСА „Заяву“ 35-ох професорів та викладачів американських шкіл, звернену до найвищих партійних та урядових чинників ССРСР і УССРСР.

Ця „Заява“, — сказано в постанові НТШ, — „яскраво суперечить усім ідейно-науковим напрямним, ухваленним на всіх дотеперішніх Загальних Зборах НТШ в Америці й Канаді, на його наукових з'їздах, на відбутому в рямках СКВУ Світовому Конгресі Української Вільної Науки, зокрема всім основним постановам СКВУ.“

що відповісти: Гомін України, Торонто, 6 січня 1968, ст. 1.

9) Див. Українська Радянська Енциклопедія, том II, ст. 507.

своїми словами мені просто неможливо було сформулювати так безконечно мені чужої ідеології“.

Справді, зовсім чужим духом віє з книжки „Роки німецької окупації“.

Вже на початку дає себе знати цей „дух пристосуванства“, коли автор пише: „Нашим завданням не було розробляти програми... але достосуватися, робити те, що можна було робити“ (ст. 18).

Мабуть, в ім'я цієї засади автор відкидає політику, кажучи: „Я не маю досвіду у керуванні установою... І тим інстинктом я відчував уже впродовж роботи перших днів, що про плянову політику у властивому значенні в нашому положенні не було й мови“ (ст. 21). Виникає запит: чи також думав автор, що немає місця на політику, коли з рук прем'єра Стецька приймав номінацію на заступника міністра внутрішніх справ в Державному Правлінні на початку липня 1941 року? А чи може дійшов до цього висновку пізніше, під впливом розмов з Кольфом із німецького СД чи мельниківським Мартинцем? Він щирісердечно признається далі, що „нашою політикою мусіло бути пережити нам, як національній спільноті, ті тяжкі часи...“ (ст. 23).

Хоч автор мав живий приклад принципової постави кол. президента Костя Левицького (я вже не згадую про Я. Стецька і Бандеру, що були арештовані і могли б вийти на волю за ціну відкликання Акту відновлення), він пише: „Президент жив категоріями своїх часів і не міг погодитися з думкою надвлади поліції... Він приймав спокійно до відома передавані мною погляди та думки Кольфа і Візанца про недопускатність Національної Ради, але своїх позицій не здавав... Я зайнятий... не мав надто часу, але ще більше охоти а може й уміння, і через те й відваги“ (ст. 25).

Автор залишається вірний своїй „реальній політиці якось перетривати“ й тоді, коли (ст. 37) „посипалися на мене в очі та куди більше поза очі обвинувачення в особистих амбіціях, у бажанні вождювати, у вислугованні німцям“.

І хоч Кольф наказав зліквідувати Український Червоний Хрест, бо, мовляв, тільки „державні народи“ можуть мати його (ст. 42), і хоч Головна Управа Жіночої Служби Україні (яку, до речі, заснували, як і всі інші подібні установи, люди Акту 30 червня 1941 року) подалася на знак протесту до димісії, автор продовжує свою лінію, аби „перетривати“ (ст. 45).

Автор не зробив відповідного висновку з факту арештування голови Державного Правління та багатьох інших визначних українських патріотів-націоналістів, з факту, що Легенда та інші мусіли йти в підпілля, і — надіявся на німецьку людяність. „Я так, як ми всі (чому „всі“? — СГ), був приголомшений поведінкою німців, якої ми не сподівалися“ (ст. 78).

Елементарна засада в політиці вимагає „сподівати-ся”, тобто передбачати і тим не давати себе заскакувати, але автор визнає іншу політичну філософію: „не було в нікого з нас на таке охоти, але не можна було відмовитись (ст. 84)... У нав'язанні зв'язків з СД в нас не було ніяких труднощів” (ст. 88).

Д-р К. Паньківський настільки освоївся зі своєю невдячною ролею, що на ст. 94 пише: „Життя в Галичині сходило в листопаді 1941 р. (тобто через два місяці після масових арештів бандерівців і висилки тисяч їх до концтаборів — СГ) вже на нормальний шлях, німецька адміністрація обсадила своїми людьми всі позиції... Населення пристосувалося до нових життєвих умовин... робота комітету також увійшла у свої рейки”.

Почалися „вітання” Кольфа і Ко., обдаровування їх вишивками, керамікою, і „я бував майже на всіх зустрічах” (ст. 96). „При тому ми самопохвальними, бадьорими словами підкреслювали виследи нашої дотогочасної праці. Це було потрібне, бо громадянство було розчароване і пригнічене” (ст. 97).

Приблизно тоді ж прийшов голодний „переднівок” для більшості населення Західної України із новоспеченими фольксдойчами, які в „баншущах” цькували псами або побивали прикладами крісів тих жінок і підлітків, що намагались на селі обміняти за одяг трохи харчів. Автор слушно стверджує: „Людські гієни в поліційних мундурах... відбирали хліб і знущалися над людьми” (ст. 104).

Не тільки в господарських справах стояв тоді автор на „розумній” засаді достосуватись, але і в такій наче неполітичній справі, як „Просвіта”, держався тої лінії, тобто слухатися в усьому німців і „не брикати”. І дарма, що голова „Просвіти”, зовсім не революціонер, „легаліст” д-р Брик, та секретар м-р Дужий зрезигнували, вважаючи д-ра Паньківського „гробокопателем” „Просвіти” він стверджує: „Ми мусіли в тих справах достосуватися до стану в старому ГГ. Для німців навіть назва „Просвіта” була неприйнятна. На їх думку, ми мали від 1941 р. починати нове життя, зовсім не пов'язане з нашими традиціями” (ст. 112).

В ділянці організації шкільництва, преси, сливе в кожній ділянці роботи Комітету німці ставили перешкоди, але автор завжди обстоював свою лінію „достосуватися” до вимог чужого пана, і потішає читачів, що, ось, наприклад, хлопці зі „Служби Україні”, яка нічого зі службою Україні не мала спільного, заправлялися в орудуванні лопатою.

На стор. 128-ій читаємо: „Селяни розв'язали на свою руку негайно з приходом німців колгоспи і зайняли свою колишню власність”. Автор не хоче признати історичного факту, а саме того, що, згідно з інструкціями ОУН, селяни, які були залаякані більшевницьким терором і не знали німецької постави в цих справах, зв'язалися ділити колгоспи.

Про часи під Польщею, про 1930-ті роки, коли, як відомо, УНДО і радикали були найчисленнішими галицькими політичними або майже політичними партіями, пише ось таке: „Супроти рафінованої провокації із

різних боків (?), безумства польського правління і громадянства, розгнужданого власного націоналізму помірковані сили у нас (згідно з його філософією навіть супроти Берези Картузької, голоду в Україні, пацифікації, вішань і розстрілів закладників треба було бути поміркованим) — ...були ослабі” (ст. 143).

Вже з цієї цитати про „розгнужданість націоналізму” вилазить слизька їдь проти єдиного по-державницьки наставленого руху в Україні, і до цієї теми ми ще повернемося, бо автор десятки сторінок присвячує ненависній йому ОУН, допускаючись всякого роду перекручень, тенденційности і неправди. Але поки перейти до цієї теми зупинимось на його „філософії достосовуванства”.

Він заперечує концепцію „власних сил”, а натомість притягає за вуха Черчилла, Сталіна й Гітлера і, спрощуючи проблему, твердить, що „корисніше... достосуватись” (ст. 177). Як своєрідне обґрунтування цієї „філософії” служить йому таке твердження: „Не було між нами (невідомо, хто є ті „ми” — СГ) нікого, хто вірив би в те, що ми власними силами, без сторонньої допомоги зможемо побити німців і не допустити до повороту москалів, або що поворот москалів із програною німців буде для нас зміною на нашу користь” (ст. 179). Мабуть, авторові видається, що відкрив він спасенну істину, бо на тій самій сторінці твердить: „Третього вибору не було”.

Я. Стецько авторитетно заявляє на 83 ст. своєї книжки „30 червня 1941 року”:

„Вже в цьому місці необхідно засудити погляд того роду німецьких вислужників, як Кость Паньківський, а теж опортуністів типу Я. Гайваса, які засуджують різку протинімецьку акцію ОУН-революціонерів і УПА, мовляв, таким чином помагали ми поверненню большевиків. Найперше — ми воювали на два фронти: і проти німців і проти большевицьких партизанів, отже цим ми в рівній мірі підривали сили обох ворогів. Але не це суттєве. Суттєве є і останеться назавжди: Німеччина потоптала наше право на державну незалежність, **Німеччина виповіла нам війну**... і тільки народ рабів капітулює перед напасником! Більше того: відсутність організованого нами спротиву й боротьби створювала б ситуацію, пригожу для організування її большевицьким підпіллям (на кого тоді нарікав би д-р Паньківський — СГ) і таким чином зорієнтувала б український народ на Москву. Показала б політичну безвольність українства власно-вально, з власного рішення, як духово і політично суверенного чинника, станути в захист не тільки своєї чести, але й своєї радії і своїх національних інтересів.

Закон чести і закон життя диктував двофронтову війну України! Лише лакей московського, німецького чи американського пана з кокардою на лобі міг спокійно дивитися, заклавши руки і маючи німецькі харчові картки, на те, як німецькі „юберменші” цькували собаками наших братів над-

дніпрянців, як ловили людей в ясир, як публічно розстрілювали...

Не організували б націоналісти-революціонери спільно з нашими братами з ОСУЗ спротиву, мовляв, в Галичині є кращі умови, зробили б це саме наддніпрянці без нас, які цілком не потребували нашої науки, але потребували нашого серця, нашої солідарності, нашої єдності з ними, бо ми й вони — єдиний народ... одну мету маємо... інакше, як би ми дивилися їм в обличчя, як сини одної матері — України?"

Персонально можна зрозуміти К. Паньківського, що він вибрав для себе легший шлях, але цей шлях зовсім непридатний для нації, якщо вона не хоче бути погноєм для чужинців. І тому українська більшість не йшла, не йде і не піде за його рецептою.

Про „філософію достосування" Липинський писав з великим обридженням, а Донцов вияснював, чому вона не може захоплювати: бо „життя не творять живі трупи". Але тому, що наші „реалітетники" залюбки покликаються на не українські авторитети, варто навести погляд визначного американця:

„Є теж такі якості, що їх вимагає „глибокий сенс обов'язку" від нації задля її власного добра. Скріплення морального плетива, додання до її гідності і респекту, збереження її чести, культивування великодушності, поступування згідно з диктатами совісти, загострення почуття справедливості, права, гуманності і цивілізації і видвиження цих справ понад матеріальні інтереси — це визначає характер нації як нації і зобов'язує розвивати його у власній сфері життя... Ці речі нація повинна робити виключно з огляду на себе, для власного блага, окремо від обов'язку, що вона може мати супроти або інших націй або „спільноти націй" (Чарлз Беард, „Ідея національного інтересу", ст. 288-89).

Подібні думки висловлює Я. Стецько в згаданій вище книжці, і вони гармонізують з ідеологічними засадами українського націоналізму, оформлюваними Міхновським, Донцовим, Бандерою, Мирноном-Орликом, Коссаком, Шухевичем, Штикалом, Ольжичем і іншими. Всі ці засади цілком протилежні політичним спекуляціям Паньківського, Феденка, Лисого, Варана... І тому, що українські націоналісти-революціонери були вірні проголошуваним ними ідеям, вірні ідеалам 22 січня 1918 і 1919 рр., вони мусіли вести боротьбу проти обох окупантів.

Недавно наша еміграційна преса принесла повідомлення про відважну поставу сина ген. Чупринки, який навіть у тюрмі, навіть за обіцянку волі відмовляється виступити з осудом бандерівців. Автор рецензованої книжки і інші автори, що їх єдиною ціллю є не боротьба проти головного ворога України, але оплюгавлювання бандерівців, могли б повчитись в Юрка Шухевича, як треба цінувати боротьбу за волю і державу.

Можна було б подивитись, як то кажуть, крізь пальці на „пристосуванську" програму К. Паньківського, якби не пішов він по лінії зневажання, цькування і висміювання найкращих українських патріотів, якби не

перекручував фактів і подій, чого не вільно робити навіть найбільш розгнущаним псевдодемократам, коли вони пишуть мемуари.

Візьмімо хоч би закривання, промовчування передової ролі ОУН. Так, наприклад, про адміністрацію, без якої, як відомо, ніяка держава не обходиться, він пише: „Українці взяли після відходу большевиків адміністрацію країни (якої?) в свої руки, створили українську міліцію, але в серпні німці перебрали керівні пости в свої руки, залишаючи нам підрядні позиції" (ст. 174).

Впадає у вічі відсутність бандерівців. Він пише: „українці перебрали адміністрацію" так, ніби не знає, що самих членів Похідних Груп було понад 5 тисяч, а до того принаймні вчетверо більше членів ОУН в краю стали до роботи під керуванням Легенди. І ці люди не тільки проголошували, але й організували адміністрацію, ділили колгоспи, творили поліцію, військові школи, налашдували господарське і культурне життя.

Важко припускати, щоб заступник міністра внутрішніх справ не знав, що першим командантом Львова був загаломно респектований в'язень львівської енкаведівської тюрми Омелян Матла, якому передав В. Казанівський своє повноваження, що його одержав першого ж дня після виходу із тюрми з рук тоді ще сотника Легіону, пізнішого головного командира УПА, ген. Чупринки. Важко припускати, щоб, живучи у Львові, д-р Паньківський не знав, з чийого доручення діяв посадник Львова проф. Ю. Полянський. Важко припускати, щоб він не знав, що, поруч з д-ром Марітчаком чи згодом д-ром Біляком, визначну роллю в Львівському Обласному Управлінні відігравали м-р Я. Спольський, д-р Олекса Бандера, В. Солонинка. Годі думати, що д-рові Паньківському не відомо про видатну працю в ділянці охорони населення Львова й поза Львовом таких осіб, як І. Равлик, інж. Є. Врецьона, В. Турковський і інші, що їх імен не можу згадувати, бо не мав змоги дістати на це їх згоди. На економічному відтинку діяли м-р Яців, м-р Ільницький і інші. На відтинку культури визначні почини і досягнення належали С. Ленкавському і рядові його співробітників, як Д. Чайковський, д-р П. Мірчук, д-р Іваницький, М. Прокоп, маестро Черешньовський і ін.

В Тернопільській області розмаху надавав пок. В. Охримович, в області Станиславів інж. Сем'ячук мав тільки один відділ, а за цілість відповідали д-р Рибчук, згодом д-р Малащук, діяли там м-р Лозинський, брат С. Бандери, замучений німцями в кадеті Василь, м-р Дейчаківський і інші. Це правда, що вони „українці", але всім відомо, що це були також визначні революціонери-націоналісти-бандерівці.

Д-р К. Паньківський промовчує ініціативу, труд і посвяту багатьох. Так, наприклад, інж. В. Левицький був свідомий, що, видаючи довідки для членів груп, які маршували зі Львова на схід, піде до тюрми, але не залишав посту, на який його поставила ОУН. Або м-р Лозинський, д-р Рибчук, д-р Малащук, знаючи добре німців, могли не йти на зустріч з Крюгером, але хтось же мусів взяти на себе відповідальність. Про д-ра М.

Климишина можна було б написати цілу статтю, але авторові книжки „Роки німецької окупації” в його схемі не укладаються ті, хто займали іншу, як він поставу.

Ми вже цитували слова автора „українці перебрали адміністрацію”. В іншому місці він це саме стилізує так: „У перших днях липня, в час приходу німців, українське громадянство перейняло адміністрацію в усіх ділянках” (ст. 34). І далі: „Керівниками волостей і громад лишилися люди, яких громадянство покликало по приході німців” (ст. 82).

В ім'я історичної правди треба ствердити, що автор каже свідомо півправду, хоч на вступі до своєї книжки закидає це саме іншим. Загальновідомо, що завдяки плянові, виробленому задовго перед 22 червня 1941 року, члени Похідних Груп, які часом навіть випереджували німецьке військо, брали активну участь в творенні адміністрації, а в численних місцевостях робила це місцева сітка ОУН перед приходом німців.

Вірний своїй методи промовчування величезного вкладу ОУН, д-р К. Паньківський пише: „Він (німець Леман — СГ) звільня ліквідував усю українську пресу, що народилася в липні” (ст. 92). Автор знає, що сама по собі преса не народилася, але її треба було при бракові паперу, устаткування, фахівців, з допомогою опечатування друкарень і складів з написами „зайнято органами Української Держави”, „зайнято пропаг. ОУН”, будувати, „ставити”, організувати.

В тому самому тоні він пише: „большевики розв'язали всі ті товариства, а наша громада відновила їх у липні 1941 р.” (ст. 108). Подібно і про Інститут Народної Творчості, про театри: „большевики створили їх в усіх більших містах, а з приходом німців їх перейняли наші громади”. Також у нього і Український Радіокомітет був „створений нашим громадянством з приходом німців...” (ст. 115). Тільки про „Січі” автор зважився признатись, що вони „зродилися з ініціативи ОУН літом 1941 р.” (ст. 123).

Де лежить причина авторового упередження? Адже „безсторонність, а не конче неутралність є ключем до правильного і справедливого викладу історії в межах систематичних студій” (К. Шерман: „Писання історії”, ст. 11). Чому не здобувся він на той спокій, до якого увесь час закликає в своїй книжці революціонерів? Чому не міг писати об'єктивно? Звідки у нього стільки ненависти до бандерівців? Чи не тому, що вони „мішались” в ідилічні відносини „патріотів із Комітету” з німецькою адміністрацією, що їм і іншим пригадували слова Апостола Павла: „Чом пристаєте з тими, що змагають до поневолення, з тими, що визискують вас, з тими, що б'ють вас у лице?” (До Коринтян 11, 11-19).

Хотілося б вірити, що він не мав злосливих інтенцій, що він, як теперішній заступник голови ВО УНРадн, не потягне всієї тієї установи вбік нового зміновіховства, коляборації, підписавшись під листом до Косагіна тих 35-ох професорів і викладачів американських шкіл.

Хіба що... ми вже надто вирозумілі супроти автора цієї книжки? Тож перелисткуймо ще раз розділ VIII:

Евген Маланок

ПАМ'ЯТІ Т. ОСЬМАЧКИ

Не хочу — ні! — цих похорон. Прости.
Хай тільки ворон трічі десь прокряче,
Що вже похований ти, неповторний ти,
Осьмаче-символе, як Вій від мук незрячий!

Ні, не ув'язнить глина чужини
Твою труну, твій попіл вогненальний,
Бо правнуки, що будуть знов сини,
Перенесуть у тишу спочивальні.

Посадять дуб. І, щоб з землею зліть,
Чебрець розстелить килимом духм'яним.
Внизу Дніпро котитиме блакить,
А в Києві шумітимуть каштани.

9.IX 1962 „Серпень”.

„Взасмани з ОУН”. З нею, пише він, „ніколи не було легко українському легальному світові” (ст. 133).

Як студент мешкав К. Паньківський в Празі у соціал-демократа і мав змогу познайомитися з тими, що захоплювались комунізмом, і їхніми противниками з національного табору. Але, як заявляє, не пристав ні до одних, ні до других (ст. 134). Виходило б, політика його тоді не вабила. Але чомусь на старості літ потягнуло тепер до політики.

З ОУН К. Паньківський „безпосередньо і докладно ознайомився із судових актів” (ст. 134). Отже, з актів окупантської прокуратури, доносів і наклепів „тайняків”, підлих, брудних вигадок сексотів. Не дивно, що під впливом цих матеріалів не міг він виростити „любоби” до націоналістів-революціонерів, тим більше, що, як видно з книжки, дуже дружив з мельниківцями і вважав за прояв їх „державного” вироблення, зрівноваженого підходу факт, що вони пішли на співпрацю з німецькою СД (ст. 147).

Про українську молодь тих часів К. Паньківський пише: „Молоді люди, що не мали нічого конструктивного до роботи, мали змогу вижитися” (ст. 139), „першу і єдину роллю відігравали тільки пристрасті й емоції” (ст. 139).

Можливо, що „золота молодь” у Львові чи Кракові „виживалась”, але 90 відсотків її із запалом вишколювались, їздили з доповідями до „Просвіт”, „Рідних Шкіл”. А до того треба було нелегальну сітку ставити, організувати студентську професійну працю і вести іншу суспільну роботу. І велася ця праця дуже часто в голоді і холоді. Тож не має права ніхто з українським серцем, не зіпсованим читанням „судових актів”, споганювати святого пориву і жертвенности молодих патріотів і називали їх працю „анархізацією життя” (ст. 144).

Словом, замість марнувати час на виписування наклепів, ліпше був би автор зробив, якби, наприклад, попрацював, як правник, над кодексом карного права в Україні або організацією адміністрації.

З ЧУЖИХ КНИЖОК

МОСКАЛІ, ЗАБИРАЙТЕСЯ ДОДОМУ!

Світова преса широко звітує про антиамериканські демонстрації в різних країнах світу, зокрема соковито представляє, як то американців закликають „забиратися геть”. Однак та сама преса зовсім ніби не завважує частих випадків, коли в тих же країнах виявляється дійсне обличчя московського імперіялізму, який народи світу чимраз виразніше починають бачити і проти якого демонструють. Демонструють може не так бурхливо, як це роблять інспіровані Москвою „любители миру” і противники „американського імперіялізму”, але виразно і, що найважливіше, без ніякої зовнішньої інспірації. Американці не мають своїх агентів, які б такі демонстрації підсилювали і розвогнювали так, як це роблять большевики, і тому в різних країнах світу, а зокрема в тих так званих малорозвинених, Москва вишкірює свої зуби із чимраз більшою зухвалістю.

Не тільки з України лунає розпучливий голос протесту поневоленого народу проти московської окупації, але починає лунати голос протесту та обурення і з країн африканського й азійського, а зокрема південноамериканського континентів, що москалі пробують зачарувати своїм марксизмом-ленінізмом та матеріальною й культурною допомогою, вартість якої виявляється на ділі нікудишньою, бо обрахована вона на обдурення тих народів.

Два роки тому вийшла англійською мовою книжка Віктора Ласки п. з. „Поганий росіянин”, в якій автор на підставі джерельних даних і особистих спостережень подає огляд тих російських залицянь у Південній Америці, Азії й Африці.

Автор цієї книги вірить, що „комуністи це не абиякі вороги, але стоять вони на глиняних ногах”.

Ми не можемо не погодитися з автором. В нашому освіченому віці будь-яка диктатура не може довго вдержатися. Окреслення „довго” вживаємо в історичному сенсі, не пробуючи домислюватися, чи Москва впаде з грюкотом уже цієї весни, чи може аж на другу чи третю. Але впасти вона мусить так само, як і після найгострішої зими мусить прийти весна.

Ясно, чим пізніше Москва впаде, тим більше своїм упадком засмородить світ, але на це немає ради. Видко світ хоче бути засмородженим на якийсь час.

В Калькуті ще донедавна залишався останній бастион британського колоніялізму, так званий „плавацький клуб”, до якого приймали лише білих людей. Американський амбасадор запротестував проти цієї практики з огляду на те, що вона заперечує принцип антидискримінації. Коли ж в тій справі звернулись до російського амбасадора Бенедіктова, той викрутився хитро-мудро, мовляв, він нічого про це не знає. Але антикомуністичний тижневик зараз же надрукував кілька знімок, які показували советського консула Рогова і його товаришів, як то вони плюскалися в тому клубовому басейні.

Досліди поведінки советських дипломатів хоч би в Індії вказують виразно на їх расизм. Росіяни не хочуть приставати з тубільцями, вони тримаються осторонь, нібито почувуючи себе вищими від них, і показують оту свою „вищість” на кожному кроці.

Для індійців, навіть тих, заражених марксизмом-ленінізмом, це було незвичайне відкриття, проти якого виступив „прогресивний” тижневик „Бліц”, але для нас, українців, в цьому нічого нового немає, бо ми добре знаємо „старшого брата” і його справжнє обличчя хочемо показати цілому світові.

Окрему сторінку російського расизму розкриває історія африканських студентів в СРСР та інших сателітних країнах.

Автор описує факти, коли членів російських родин, які відважувались приймати у себе в Москві африканських студентів, викликали до КГБ; як африканських студентів прозивали советські студенти „мавпами”, як їх запитували, чи вони на сніданок їдять людей варених чи смажених, і як декого з них арештували, коли хотіли закласти свою власну студентську організацію.

Абдул Амір Мохамед з Сомалі, колишній студент Московського Державного Університету, розповідає, як російські студенти оточували

африканських студентів і „показували пальцями на наше волосся, наші губи і руки, підкреслюючи расові різниці”. Абдул Амір жив довгий час в Італії, але ніколи не зустрічався там із такою поведінкою. Він додає: „Треба було мені поїхати до ССРСР, щоб зрозуміти, що я — інакший, гірший від інших”.

Український „хахол” уже знайшов собі відповідника в „африканському хахлі” і „азійському хахлі”.

Але „африканський хахол” скоро зрозумів ситуацію.

Теофіль Оконво з Нігерії стверджує: „Ми зрозуміли, що москалі не тільки стараються переконати цілий світ у високих вартостях своєї системи, але ще настирливіше стараються переконати в цьому своїх власних людей. І то після більше як сорока років комуністичного панування”.

Цей самий Оконво дозволив зфотографувати себе в позі боксера. Яке ж було його здивування, коли він побачив свою фотографію в советському журналі з доретушованими кайданами, що звисали з його рук, і з білим колоніалізмом, що замірявся на нього бичем.

Коли брехня дійсно колосальна, деякі люди можуть у неї повірити.

„Ля пресс ді Камерун” друкує розповідь Аїха із Того, що відвідував у 1962 р. Молодечий Фестиваль. Він сказав: „Москалі думають, що всі ми живемо в примітивних обставинах, що ми — дикуни, мавпи, перебрані в людську одіж. Ми скоро прийшли до переконання, що вони запросили нас до Москви тільки на те, щоб повернути на свій бік і опісля вислати назад до наших країн, щоб ми сіяли революцію. Поза тим — ми для них не цікаві”.

Замало місця, щоб можна було глибше проаналізувати цю цікаву книжку. Але й наведеного доволі, щоб показати, що світ починає добачати за маскою марксо-ленінської діалектики дійсне обличчя російського шовінізму й імперіялізму.

Не дивниця, що чимраз частіше в країнах Африки, Азії й Південної Америки чується оклик: „Москалі, забирайтеся додому!”

Нестор Рітецький

ВІСТІ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ОЖ ОЧСУ

ЖІНКО, ЖІНКО!

Українки нашого сторіччя! Я бачу вашу молодість: вам тільки звернуло на сімнадцять. В руках торбинка з книжками, в очах якийсь особливий блиск, між очима лягла задумлива риска. Ви намагаєтесь запам'ятати, закарбувати, не забути... Оце ваш час, розмірений на лекції: оце для праці, це для виховного гуртка, а тут треба нести їдунку, упорядкувати могили. Сходини, праця для себе і праця для інших. Вся наша молодість виповнена обов'язками. Ви хочете всюди поспівати, ви захоплюєтесь кінозірками, вам подобаються концерти і всю свою душу, всю енергію віддасте тій справі, за яку караються по тюрмах ваші брати, товариші, приятелі.

У вашій душі, сповненій захопленням для прекрасного, найсильнішим акордом бринять гасла, що їх ви винесли з декалогу націоналіста, з пластової організації, з розмов-диспутів в академічних товариствах, з конспіративних сходин...

Воля українському народові, боротьба за національне визволення, боротьба з окупантом. Чи може бути щось краще, вище від тих гасел, якими переповнена свідомість української дівчини! З покоління в покоління, від сестри до брата, від товаришки до знайомого линуць, передаються ці гасла.

З молодесеньких літ ви зв'язані татмницею підпільних дій. З молодих літ гартувався ваш характер, і дівоча честь стояла поруч національної. Ви не були бездумними автоматами, що виконують чужі накази. Ви роздумували, ви порівнювали ваші дії з діями свободолюбної молоді інших народів. Ви зачитувалися книжками, які розказували про визвольну боротьбу. Гарібальді, Прімо де Валера це були герої ваших мрій.

До ваших молодих сердець зрозумілою мовою промовляла Леся Українка, яка своїми творами змушувала вас рівноважити любов до батьківщини ненавистю до ворога. Ви жили у ворожому оточенні. Ви бачили ворога не лише в безпосередній дійсності, ви навчилися розуміти небезпеку утопійних ідей і безідейного ні-

гілізму, що заперечував святі, патріотичні почування, називаючи їх „кровожадним шовінізмом”.

Ви були шовіністками, і ви гордилися цим. Ви мусіли протиставити сильну поставу підступному ворожому розкладові зсередини.

Ви були свідками, а то й учасницями дискусійних вечорів, на яких виступав Дмитро Донцов, і від нього вчилися відрізняти підмінку почувань від правдивої любові, вчилися викривати фальш модного демолібералізму й зневажати опортунізм. Опортунізм — це була ганьба, а демолібералізм — зневага трагедії, яка відбувалася на землях України потойбіч Збруча.

Нас розгромили й замкнули в залізних оковах жорстокі, сильні сусіди. Нас убивали й засилали. Тих, що вижили, не зламали, хоч вони несуть нестерпний тягар модерних рабів, призначених на винищення. Ваші брати й сестри заповнюють незмірні простори підарктичних невільничих таборів. Вони мерзнуть, вони гинуть від голоду й непосильної праці, від незвичайного підсоння. Вони мучаться, але не каються.

А тут перед вами наш сусід, що заздрить нам нашого підсоння, нашої багатой землі, нашої фізичної та душевної вищости — московський нарід. Він гамує свій відвічний голод нашою білого паляницею. Він розперізується на вулицях наших старовинних міст, заливаючи їх своєю мовою, він розкопус, розриває, зневажає надри нашої землі, він паразитує на нашій культурі, історії. Наші відвічні вороги можуть бути задоволені. Їхні жінки мусять бути щасливі. Вони можуть виховувати гарних дітей, що принесуть добро своєму народові.

Але московська жінка не така!

В еміграційному московському журналі „Грани” друкуються спогади Євгенії Гінсбург, московської вчительки високої школи, журналістки й письменниці, дружини високого партійця та матері трьох дітей.

Ці спогади розраховані на те, щоб потрясти совістю світу, який давно розпрощався з невільничими ринками, рабовласниками та торгівлею людським товаром. Бо Євгенія Гінсбург, не зважаючи на те, що вона комуністка, відбула двадцять років заслання, і спогади про це заслання написала з документальною точністю.

Але не співчуття викликає доля жінки, що пробула двадцять років у советських таборах: читач цих спогадів бачить перед собою неморальність і бруд тієї московської жінки, і, замість співчуття, не може позбутись до неї почуття огиди й зневаги.

Євгенія Гінсбург ні за походженням ні за матеріальним станом ніколи не була пролетаркою, ніколи не відчувала ні голоду, ні холоду. В її спогадах не слідно й натяку на те, щоб вона комусь співчувала. А найменше співчувала вона приниженому і зубожілому татарському народові, живучи з чоловіком, московським вельможею в столиці Татарії, Казані. Теоретик клясової рівности, вона безпристрасно споглядала з верхка партійної ерархії на розтратність своїх приятелів і знайомих на тлі безприкладної нужди татарського населення. За гульнею та розвагами не видно їй було сірого животіння автохтонів. До її жіночого серця не доходило й горе морального порядку: розбивання родин, безпритульність дітей, непевне становище жінки в багні большевицької сваволі. Все це було поза полем її зору, поза її увагою.

І навіть тоді, коли коло сталінських чисток почало замикатись на особах її найближчого оточення, коли жертвами „найсправедливішого ладу” ставали близькі їй особи, вона не переставала бути комуністкою, що не „сумнівається в справедливості пролетарських законів”. Вона спокійно перенесла смертні присуди на тисячах безневинних людей, які „не вжилися в новий побут і створювали небезпеку для режиму”. Вона не бачила винищення татарського населення міста Казані, „її рідного міста”, хоч була там прибуду, зайдую, некликаним культуртрегером. Вона — професор університету, не завдала собі труда поцікавитись історією татарського таки народу, і хвиля винищення автохтонної інтелігенції, велику частину якої становили студенти, її не обурювала. Аж як коло зімкнулося на її сім’ї, на її особі, отоді...

Її терпіння — не смерть, бо вона вернулася з заслання — та знуцання над нею своїх таки земляків мають вигравати симпатії для невинних жертв московського народу в вільному світі... Яка іронія! Так ніби Євгенія Гінсбург і не була яскравою представницею злочинного народу, звиклого до жорстокостей, жорстокого з натури, який прийняв гасла біснуватого Лені-

ДІВЧАТА В ОУН

Не має більшої любови як той, хто
життя віддав за друзів своїх.

(Євангелія)

Це — жменька спогадів про події, які в той час сколихнули всіми українськими серцями й вкрили їх жалобою. Це тридцять роки нашої століття, роки нашої юности, повної ідей та посвяти. Напевно багато з нас, ще проживають в Америці, пам'ятають тодішній Пласт та працю підпільної ОУН.

Чим був пласт для нас тоді? Це була насправду „наша гордість і мрія”, як співається в пластовому гимні. Незабутні прогулянки, зустрічі з піснею на устах, в одностроях, з палицями на плечах, марші вулицями Львова, на площі Сокола-Батька чи нашої Сагарі, де верховний батько Сірій Лев-Северин Левицький відбирав дефіляди.

Налякалися поляки тих дітей з палицями, побоялись, що колись замінюють вони палиці на рушниці. Пласт розв'язали, і це викликало, побіч величезного огірчення, завзяття та охоту робити наперекір заборонам. Ішли полями, сходилися потайки. Збиралися в підвалі нашої школи, де сестри Василіянки переховували вояків ще в часах боїв за Львів, і під плащиком різних наукових гуртків проводили далі наші пластові сходи. Тоді почали до нас приходити туди студентки з університету, викладали нам історію України, географію, літературу, читали нам „Сурму” — нелегальний орган ОУН. А в школі бойкотували ми державні польські свята, підкидали смердючки та поширювали підпільну бібулу.

~~~~~
на не для „спасіння людства”, що його зовсім про це не просило, а для лютої розправи з розумнішими, кращими, людянішими „інородцями”, які мали нещастя опинитись в границях кривавої імперії разом з тупим, брутальним та підлим московським народом.

Євгенія Гінсбург, як тисячі світлан алілуєвих, виплід свого народу, і її терпіння заслужені. Її терпіння ніщо в порівнянні з тим морем крові, яке розливають на одній шостій частині світу її брати, сини, внуки — московські комуністи.

О. Керз

Аж дивно було, як дівчата з вищих клас нам підпорядковувалися! Вони виконували всі наші накази, писані потайки на таблиці. Опісля наші товариші почали нас контактувати з підпільниками, бойовиками-студентами та робітниками. Ми зустрічалися з ними в Єзуїтському парку, Білогорському лісі чи десь на вулиці. Пізнавали одне одного за кличками та різними знаками, діставали доручення: щось передати, когось переховати, переночувати.

В тому ж Єзуїтському парку зустрілася я зі студентом, що мав псевдо Тур. Верталася не раз від нього з тяжкою течкою, повною якихось паперів, не раз щось важке оббивало коліна. Передавала кому треба, і часом дивувалася, що делікатний Влодзьо, „мамин синок” — це товариш Місько чи Тарас, що кольпортував бібулу. Але більшість тих людей були мені незнайомі.

У нашій читальні на передмісті йшла також підпільна робота. Працювали з молодими Осип Рудакевич, пізніше поручник Дивізії (згинув самогубною смертю під Бродами), Мартинко, Місьо, Ясьо. Майже всі молоді робітники й студенти охоплені були підпільною роботою. Польська поліція нам трохи докучала, але властво не мала, за що вчепитися . . .

Одного разу Гриць — який уходив за мого хлопця — попросив мене, щоб я на другий день ввечері пішла до кіна „Гражина” і, якщо його там не буде, то щоб добре запам'ятала всі кадри з фільму. Пригадую, тоді грали польський фільм „Улані, улані”. Гриць не прийшов. Я була трохи схвильована і ніяк не могла схопити, що грають. Бож сидіти у кіні ввечері самій молодій дівчині та відв'язуватись від різних нахаб зовсім не було приємно.

На другий день ранком розійшлася по місті вістка про напад бойовиків ОУН на поштовий уряд в Городку. Польські газети подали, що двоє „бандитів” згинувло (Березинський та Старик), двох зловили, а де ще два? Я страшенно схвилювалася, бо поліція вже шукала Гриця і Максимовича.

Вночі хтось постукав у наше вікно. Мама відчинила двері і втягнула до хати якогось незнайомого мужчину. Це був Гриць, скривавлений і вимазаний болотом. Мама, яка нарікала, що має того „війська” досить (мої дві сестри були в Січових Стрільцях, тато відсидів два роки в Домб'ю, ще не забулися ревізії в хаті польської

поліції, що шукала зброї), обмила Грицеві прострілену руку, перев'язала і вислала мене з ним до лікаря.

Притулившись, як закохана пара, подалися ми до доктора Гинилевича. Дзвонимо до його мешкання. Доктор зорієнтувався, в чому справа, і без слова подав Грицеві лікарську допомогу. Опісля ми пішли до товариша, що перебрав від мене опіку над пораненим. Цю ніч згадую і сьогодні з жахом.

Ще тиждень переховувався Гриць на Личаківі, куди передавала я все, що було потрібне, а також контактувала з його матою, яку він любив понад усе в світі і яку уже більше в житті не побачив.

Поліція шаліла. В школі кожного дня якісь новини:

— Ти чула, Гриця зловили? Максимович сидить в тюрмі!

І ще довго такі вістки шарпали нервами навіть тоді, коли я вже мала відомості, що Гриць у безпеці, за кордоном. Мене дивувала безпорадність польських поліцистів, які не знали ніколи, де треба шукати. Вони були у нас один тільки раз, пригадавши мамі повоєнні часи. Я заявила їм, що давно зірвала з Грицем, нічого про нього не знаю і зовсім не цікавлюся його життям. Правда, поліція не скоро залишила мене в спокої. Часто, ідучи до школи, я зустрічала команданта поліції, Дибка, який шиканував мене. Одного разу він запитав:

— Паненка здає матуру? Чи паненка не вміє говорити по-польському?

— Вмію, але не хочу і ніколи не говоритиму цією мовою. А ви на українській землі мусите розуміти нашу мову!

Рука команданта піднеслася була для удару, але він передумав і тільки погрозив:

— Скоріше в мене на долоні виросте волосся, як паненка дістане у нас будь-яку посаду!

Він говорив правду і я навіть не старалася за вчительську посаду. В наших селах панюшилися тоді польські вчителі, а наших учителів висилали в корінну Польщу. Кому хотілося туди їхати?

Поляки в безсилій люті прозивали нас бандитами, свиньми, але не могли зупинити революційного руху, що огортав чимраз більше число молоді.

Одного осіннього ранку, ще досвітком, роз-

дзвонилися дзвони в усіх львівських церквах. Це тоді гинули на шибениці Данилишин і Білас. Звуки дзвонів давали їм знати, що український нарід з ними прощається і обіцяє полякам криваву помсту, а їм, героям, вічну славу і пам'ять.

На цілу Галичину впали смуток і жалоба. Україна плакала за своїми відважними синами.

За рік дістала я від Гриця з-за кордону листа з привітом. Тоді я мусіла покинути на деякий час працю з огляду на безпеку інших.

Вже на еміграції доходили до мене вістки з дому про те, що Володьо загинув, що Міся розстріляли, Мартина знайшли в спільній могилі, а ту жінку, що приходила до нашої школи з дорученнями із якогось села, знайшли з відрізаною головою. Вискочив з вікна львівської тюрми Ясьо і залишився калікою на ціле життя. Усі ці вістки краяли мені серце.

Остання вістка пролунала по всьому світу про Білогорський ліс, кожна стежка якого була нам znana. В тому лісі згинув Шух, колись знайомий товариш, а тепер невмирущою славою вкритий генерал Тарас Чупринка!

Галина Каратницька

З ЖИТТЯ ВІДДІЛУ ОЖ ОЧСУ В БОФФАЛО

В суботу 17 лютого прибула до Боффало п-ні Уляна Целевич, голова Головної Управи ОЖ ОЧСУ, яка в пополудневих годинах відбула інтерв'ю з директором місцевої Щоденної Радіопрограми п. Василем Шарваном. Того ж дня відбулися в приміщенні дому „Дніпро” річні загальні збори Відділу ОЖ ОЧСУ, в яких п-ні Уляна Целевич взяла участь. Голова Відділу п. М. Квасницька привітала гостю і запросила її на почесну голову президії. До президії увійшли: почесна голова Відділу Стефанія Мороз, голова М. Квасницька, місто-голова К. Мороз і секретарка М. Лисак.

П-ні М. Квасницька склала звіт з діяльності Відділу. Згідно зі звітом Управа Відділу відбула 17 засідань і ширших сходів членок, на яких, крім пологдження біжучих справ, відчитувано короткі реферати на актуальні теми. Відділ організував відзначення історичних річниць з рефератами і мистецькими програмами. Брав активну участь в політичних акціях УВФ, як Тиждень Поневолених Націй, вислав листи до конгресменів і сенаторів з подякою за підтримку української справи в Конгресі. Члени Відділу брали активну участь в демонстраціях і пікетуванні московської педагогічної виставки. На З'їзд ОЖ ОЧСУ і на СКВУ Відділ вислав свою делегатку. П-ні М. Квасницька подякувала п-ні У. Целевич за опіку та підтримку і склала також

подяку організаціям УВФ, Радіопрограмі п. В. Шарвана, Гуцульській Мистецькій Групі і виконавцям мистецьких програм.

До Управи Відділу на 1968 рік вибрані були: Катерина Мороз — голова, Анна Седлярчук — заст. голови, Ірина Чучман — секретарка, Євгенія Луковська — культурно-освітня референтка, Марія Петришин — організаційна, Евфрозина Середюк — фінансова, Магда Притула — суспільна опіка, Марія Сивенька — господарська; вільні члени управи — Оля Бельмеґа, Марія Плотиця і Анна Хутко. Контрольна Комісія: голова — Євгенія Шиманська, і члени — Ярослав Петрівська і Анна Крупа.

У гарно удекорованій маестром М. Борачком спортивній залі „Дніпра” відбулося товариське прийняття на честь п. У. Целевич.

Пані Уляна Целевич виголосила доповідь на тему „Роля ОЖ ОЧСУ в системі Організацій Визвольного Фронту”.

Хор членок ОЖ ОЧСУ під управою проф. Андрія Мороза відспівав кілька повстанських пісень. Промовляв представник УВФ і голова Осередку СУМА п. Богдан Мороз. П-ні М. Квасницька відчитала лист з В'єтнаму до Управи Відділу ОЖ ОЧСУ Северина Папіша, брата членки Відділу, який в зворушливих словах дякує за те, „що Ви, матері, не забули українського воювача на чужині”, а також члена ГУ СУМА інж. М. Барницького, який бажає, щоб членки ОЖ звернули особливу увагу на виховання молоді в національній дусі.

Виступала гуцульська оркестра, під звуки якої співав п. М. Бельмеґа.

Вечір закінчився бадьорим відспіванням „Не пора”.

У неділю 18 лютого відправлено в українській церкві Матері Божої панахиду за спокій душ Жінок-Героїнь, які життя своє віддали в боротьбі за визволення України.

О год. 2 по полудні відбулися в домі „Дніпро” святочні сходи громадянства і членок, на яких п-ні У. Целевич відчитала реферат на тему „Українська жінка — учасник змагу українського народу за своє визволення”.

У підготованій М. Лисак і веденій Олею Бельмеґою мистецькій програмі виступали з деклямаціями: сумівки — Люся Вітрик, Люба Дранка, Зірка Блендоноґа і Наталка Була. Сумівка Зірка Блендоноґа виконала на піяніні еспанський танок „Моврея”, Леся Горганюк — „Пісню вартового” Гріґа, а Ірка Швець — „Реве та стогне Дніпр широкий”. Добре виконання музичних точок було черговим успіхом популярних в Боффало професорів музики Теодозії Делутат і Е. Мітіль. З успіхом виступав хор сумівок під управою Христі Були і квартет „Горлиці” під керівництвом Марії Лисак.

Н. Н.

Редакція „Вістей ОЖ ОЧСУ” просить Управу Відділів і членство присилати звіти з своєї діяльності, статті та нариси.

З НАШОЇ ХРОНІКИ

● Літературні нагороди Українського Літературного Фонду ім. Івана Франка у Чикаґо отримали членки ОЖ ОЧСУ Оксана Керч та Мирослава Ласовська за повісті „Наречений” та „Під чорним небом”.

● З нагоди перебування в Чикаґо Оксана Керч відвідала голову ОЖ ОЧСУ Улянну Целевич в її домі. У великій бібліотеці серед цікавих книжкових унікалів оглянула письменниця альбом китайських гравюр, дарунок роботи пані Чянґ Кай-шек, дружини президента Національного Китаю.

● Відділ ОЖ ОЧСУ в Рочестері взяв активну участь у відзначенні 25-ліття створення УПА, а також вислав делегацію на Акедемію в честь УПА до Нью Йорку. Також на СКВУ цей Відділ вислав свою делегацію, яка звітувала про конгрес на окремих сходах. Відділ опікується школою українознавства та місцевим Осередком СУМА. Членки Відділу з успіхом провели коляду та свято св. Миколая.

● Відділ ОЖ ОЧСУ в Боффало має за собою рік праці, яка почалася успішним Андріївським Вечором з рефератом п. І. Чучман та святочними сходами на пошану Ольги Басараб. Відділ співпрацював з іншими організаціями у влаштуванні Шевченківської Академії, після якої зробив прийняття для бандуристок з Чикаґа, влаштував базар та буфет для нової паланки на оселі „Холодний Яр”, брав участь в переведенні Тижня Поневолених Націй, в СКВУ, виславши свого голову до Нью Йорку, співпрацював з місцевим УЖКА у відзначенні 50-ліття Української Революції та 25-літті УПА, приймав участь в демонстраціях та протестаційних акціях проти московської „педагогічної виставки”. До цієї акції особливо причинилася секретарка Відділу п. І. Чучман. Голову Відділу п. Квасницьку вибрано до Головної Управи ОЖ ОЧСУ.

● 3-го грудня м. р. Відділ ОЖ ОЧСУ в Гартфорді спільно з Осередком СУМА влаштував традиційний Андріївський Вечір. Численну публіку, а особливо молодь, захопила виконана сумівською молоддю програма, що складалася зі збірних сценек, деклямацій, співу. Голова Відділу Марія Нестерук відкрила вечір, Ольга Хімчак виголосила коротку доповідь про андріївські звичаї та їхнє походження, а Іванна Гілевич прочитала свій дотепний фейлетон. Голова Відділу ТУСМ Надя Кравець та сестричка Леся Дудка вклати в підготову вечора багато праці. Їхотерію приготували пані Василенко, Охрім і голова Осередку СУМА п. Петро Шагай.

● 4-го лютого відбулися Загальні Збори Відділу ОЖ ОЧСУ в Філядельфії. Склад Управи залишився з малими змінами той, що був попереднього року. При Відділі створено драматичний гурток, який уже виступав декілька разів у Філядельфії та Нью Йорку. Відділ влаштував гарний літературний вечір з участю поетеси Алли Косовської та ред. В. Давиденка. Приймав участь в СКВУ та у відзначенні Тижня Поневолених Націй. Вислав делегацію на маніфестацію у Вашингтоні „Мадере крусейд”.

ВІСТІ З АБН

На антмосковську масову акцію у Мюнхені проти большевицької виставки „досягнень” Жовтневої контрреволюції були прихильні відгуки у часописах європейських країн. Італійська, американська преса, яка з'являється в Європі, а також австрійська реагували прихильно. Найповажніша австрійська газета „Зальцбургер Нахріхтен” з 12 січня принесла на першій сторінці, як найважливішу інформацію дня, опис за пресовими агентствами ДПА, ЮПІ і за власною кореспонденцією. Щоденник підкреслює окрему роллю українців, білорусів, кавказців, туркестанців, балтійців, подаючи також вістку про зложення вінка перед домом, в якому загинув сл. п. С. Бандера. Часопис підкреслює, що совєтський амбасадор Царшкін протестував проти демонстрації у прем'єра Баварії. „З. Н.” підкреслюють, що ліві студенти намагалися даремно перешкодити проти-большевицькій демонстрації.

АБН видав з цього приводу три публікації німецькою мовою: а) з'ясування злочинів большевизму і прагнення уярмлених націй до державної незалежності з докладним описом переслідування інтелектуальних працівників в Україні й інших поневолених країнах; б) листівку п. н. „Смерть Бандери” — пересторога для вільного світу; в) публікацію про переслідування українських письменників і мистців. Кожна з публікацій мала 5.000 накладу і була поширювана під час демонстрацій та розіслана на адреси амбасад, консулатів, членів уряду, парламенту, преси в Німеччині і поза нею.

Пресова заява Ярослава Стецька знайшла відгомін в чужинецькій пресі і була реферована пресовими агентствами. Особливо прихильно була коментована і представлена демонстрація в телевізії.

Ярослав Стецько вислав з Риму телеграму від АБН до національно-китайського уряду з приводу „Дня Свободи” 23 січня 1968 р., який є відзначенням переходу тисяч вояків червонокитайської і червонокорейської армій на бік вільного світу під час Корейської війни.

У Римі Ярослав Стецько в товаристві сина бл. п. Хрісто Статефа, голови Болгарського Національного Фронту, заступника голови ЦК АБН і кол. болгарського міністра, склав на його могилу китицю квітів. Хрісто Статеф був великим приятелем України.

УКРАЇНСЬКІ КАТЕДРИ В ГАРВАРДСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

22 січня ц. р. Гарвардська Корпорація, власник Гарвардського університету, одного з найбільш престижних університетів у світі, погодилася організувати українські катедри та український дослідно-науковий інститут, якщо українська сторона виконає умову їх вивінування. Як завдаток, Фонд Катедри Українознавства передав Гарвардському університетові 270.000,00 доларів, з відсотків від яких почнуться виклади вже в академічному 1968--1969 році.

Для повного вивінування трьох кафедр та науково-дослідного інституту потрібно ще понад 2 мільйони

доларів, і Екзекутива Фонду Катедри Українознавства звернулася до української громади за підтримкою. Велика українська політична еміграція напевно включиться масово в цю збірку, а наші громадські, професійні, кооперативні, братські та інші організації переведуть збірки власними засобами.

Створення українського дослідно-наукового центру при Гарвардському університеті не уступить таким великим осягам, як встановлення пам'ятника Тарасові Шевченкові у Вашингтоні або проведення Першого Світового Конгресу Вільних Українців.

В Гарварді пливуться відкрити трьох кафедр: історії України, історії української літератури та українського мовознавства. Мабуть, буде першою відкрита катедра історії України. Для ведення її Гарвардський університет в порозумінні з Науковою Радою ФКУ підбере керівника кафедри, доцентів та асистентів.

При американських університетах існує чимало кафедр російської історії, але не було ще ні одної кафедри історії України. Перша така катедра буде при Гарвардському університеті. Те саме можна сказати про катедри інших українських предметів: і вони також будуть першими кафедрами такого роду.

Тому науково-політична вага створення українських кафедр у Гарварді, їх зрівняння з іншими ділянками студій, їх науково-дослідна праця матимуть велетенське значення.

Це можна ілюструвати прикладом. У 1919-1920 рр. дорадником президента Вільсона був гарвардський професор Роберт Гоуерд Лорд. Він був повним ігнорантом в українських справах, був переконаний, що українську проблему вигадали німці, і відповідно дораджував през. Вільсонові. Наслідки цих порад відомі: президент Вільсон стояв рішуче за єдину-неділимую Росію і за приєднання Галичини до Польщі. Чи можливою була б така ігноранція, якщо б уже тоді в Гарварді існував український науково-дослідний інститут?

Знаючи, що політичні погляди формували головним чином наука, ми мусимо справу організації українських кафедр при Гарвардському університеті довести до успішного кінця.

СУД НАД КОМУНІЗМОМ У ВАШИНГТОНІ

В днях 19-21 лютого у Вашингтоні, в Залі Націй Джорджтаунського університету, відбувся інсценізований суд світової opinio над комуністичними партіями ССРСР та інших країн, обвинувачуваних у змові, плануванні та веденні агресій і народовбивства. Усі свідки, переважно визначні знавці комунізму, однодушно потверджували акт оскарження, доказуючи це фактами. Позив комуністичним партіям явитися на судову розправу вручила делегація, в склад якої входив представник організації УВФ. Хоч представники компартій на суд не явилися, на залі було видно кількох урядовців совєтської амбасади.

Прокурором на цьому суді був Дікерман Вільямс, а оборонцем Леонард Кейлп. Як свідки виступали: амбасадор Південної Кореї Ю Чанг Янг, майор американської армії з В'єтнаму Роберт Ватсон, представник сербської православної церкви о. В. Вейнович, профе-

сор політичних наук д-р Д. Дуннер, кол. лідер Прогресивної партії в Америці Філіпп Лус, кол. американський розвідник Едгар Бунді, кол. советський каторжанин Джан Нобел і численні інші свідки з країн Східньої Європи та СРСР.

Під час судового розгляду представники білоемігрантського НТС намагалися відвернути увагу суду від підложжя компартії Советського Союзу — імперського колоніалізму.

Організації УВФронту в Вашингтоні передали під розгляд суду 48 документів про злочини Москви супроти України.

Проф. д-р Л. Добрянський у своєму виступі закликав Сенат ЗСА відзначити проголошений організацією ОН Рік Людських Прав докорінною ревізією політики супроти Советського Союзу. Він заявив: „Великим самообманом нашого часу є переконання, що т. зв. мирне співіснування може бути дійсністю, бо Москва невпинно озброює Ганой, підтримує Північну Корею, підготовляє арабські країни до нової війни, вдирається на Середземне море, намагається повалити НАТО, підсилює свою пропаганду в Латинській Америці. Окрему увагу трибуналу звернув проф. Л. Добрянський на комуністичне народовбивство в Україні.

Про збройну окупацію більшовиками України, її економічну експлуатацію Москвою, про нищення українського народу і його культури московськими окупантами свідчив проф. д-р Роман Смаль-Стоцький.

На залі під час судового процесу були від українців ще: проф. О. Грановський, інж. В. Маєвський, голова Відділу ООЧСУ в Вашингтоні мгр Ю. Кульчяцький, голова СУСТА, д-р Валентина Калинник від СВУ і полк. М. Назаренко від козаків.

В останній день суду в советській амбасаді вибухла бомба, і її урядовці пробували зв'язати цей вибух з судовим процесом. Це викликало слухне підозріння, що той терористичний акт учинили самі урядовці амбасадки, щоб скомпромітувати організаторів суду над комунізмом.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ООЧСУ В ДЖЕРЗІ СІТІ, Н. ДЖ.

Річні загальні збори 12 Відділу ООЧСУ в Джерзі Сіті, Н. Дж., відбулися 16 грудня м. р. у власній домівці в Українському Народному Домі.

Відкрив збори голова Відділу Ілля Щупляк, привітавши голову ГУ ООЧСУ Івана Винника, прийвних членів та гостей і попросивши їх ушанувати однохвилинною мовчанкою померлих: члена ООЧСУ М. Броварного, підстаршину Богдана Бридуна, що згинув героїчною смертю борця проти комунізму в В'єтнамі, і о. Миколу Могучого, настоятеля православної церкви.

На голову зборів одногolosно вибрано проф. П. Савчука, на секретаря — Івана Цюлька і на члена — Га-

лину Гаврилюк. На почесного голову зборів вибрано мгра Ів. Винника.

Звіт про діяльність Відділу за 1967 р. подав Іл. Щупляк. Наша організація, — сказав він — є членом Відділу УККА в Джерзі Сіті, в якому брала активну участь у відзначенні свята державности 22-го січня, роковин Т. Шевченка, листопадових роковин. В 1967 р. Відділ ООЧСУ відзначив річницю смерти ген. Т. Чупринки, Свято Героїв, відновлення української державности Актом 30-го червня 1941 р., роковини смерти сл. п. Степана Вандери. Крім того Управа Відділу організувала доповіді на актуальні теми.

Далі звітували: Д. Дидик — секретар, Гр. Бура — касир, С. Ясіновський — орг. референт, П. Савчук — пресовий референт. Звіт Контрольної комісії подав Дм. Вох. Після звітів відбулась ділова дискусія.

Голова ГУ ООЧСУ Іван Винник у своїй доповіді навісвітлив міжнародне становище, зокрема ситуацію на рідних землях, де українська передова молодь зводить з окупантами боротьбу за права свого народу, охопив основні дії Організацій Визвольного Фронту, ЗЧ ОУН, АВН, ГУ ООЧСУ на внутрішньому та зовнішньому відтинках і накреслив напрямні дальшої діяльності ООЧСУ. З признанням відзначив працю 12-го Відділу ООЧСУ і побажав йому надалі неустанно працювати на користь громади.

Прийвні нагородили голову ГУ ООЧСУ довготривалими оплесками. Голова зборів проф. П. Савчук з подякою стиснув руку мгрові Ів. Винникові і закликав прийвних тримати високо прапор Визвольного Фронту.

Після уділення абсолютній уступаючій Управі нову Управу вибрано в тому ж складі на наступну каденцію: Ілля Щупляк — голова, Антін Шубак — заст. голови, Григорій Бура — касир, Дмитро Дидик — секретар, Іван Цюлька — культ.-освітній референт, Евстахій Ясіновський — організ. реф., Павло Савчук — прес. реф. і Петро Палка, Михайло Жук, М. Гайдук — члени. Контрольна Комісія: Дмитро Вох, Осип Зубрицький, Степан Зарічний.

Збори закінчено відспіванням національного гимну.

Для учасників зборів смачні перекуски приготували дружини членів Відділу Галина Гаврилюк, Марія Дидик, Марія Бура, а обслуговували їх старші юначки СУМА Анна Дидик, Галя й Ірина Палки, Марія Шеремета, Ірина Бура, Ірина Куца.

Під час прийняття представники місцевих організацій висловлювали признання Відділові ООЧСУ за його діяльну участь у житті громади. Окрему подяку Управі Відділу склав голова Відділу УККА д-р Євген Котик. За чергою висловлювалися: Ф. Колодій — „Самопоміч“, Д. Вох — Осередок СУМА, Г. Гаврилюк — Батьківський Комітет СУМА, А. Шаран — Народний Дім. Іван Бура — студент теологічного коледжу, Ярослав Климків — учитель, гість з Монреалю, Канада.

Григорій Бура — касир Відділу ООЧСУ, започаткував коляду, яка додала 200 дол. до загальної суми 1.163 дол., заколядованої в громаді.

Керував вечором проф. П. Савчук.

П. Світлий